

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra aplikované matematiky a informatiky

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Obchodní podnikání

Prostorové aspekty vybraných forem cestovního ruchu v Čechách

Vedoucí diplomové práce:

RNDr. Renata Klufová, Ph.D.

Autorka diplomové práce:

Bc. Jana Nývltová

2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Prostorové aspekty vybraných forem cestovního ruchu v Čechách“ vypracovala samostatně a za odborného vedení vedoucí diplomové práce paní RNDr. Renaty Klufové, Ph.D. Použila jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v přiloženém seznamu použité literatury.

Souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v knihovně Jihočeské univerzity k prezenčnímu nahlédnutí. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 30. dubna 2010

.....

Jana Nývltová

Poděkování

Děkuji paní RNDr. Renatě Klufové, Ph.D. za odborné vedení při zpracování mé diplomové práce a za její cenné připomínky.

Taktéž bych ráda poděkovala všem dalším, kteří mi s ochotou poskytli informace potřebné pro zpracování práce.

OBSAH

Obsah	5
1 Úvod	7
2 Cíle práce, metodika	9
2.1 Cíle práce	9
2.2 Hypotézy	9
2.3 Metodika	9
2.3.1 Studium odborné literatury	9
2.3.2 Vymezení území	9
2.3.3 Sběr dat	10
2.3.4 Analýza dat	10
2.3.5 Použité metody	11
3 Literární rešerše	13
3.1 Cestovní ruch	13
3.1.1 Základní vymezení cestovního ruchu, definice	13
3.1.2 Typologie cestovního ruchu	14
3.1.3 Demografické změny a jejich vliv na cestovní ruch	16
3.1.4 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu	18
3.1.5 Plánování cestovního ruchu	19
3.1.6 Trendy v cestovním ruchu	20
3.2 Geografické informační systémy (GIS)	21
3.2.1 Definice GIS	21
3.2.2 Využití GIS v praxi, aplikace v cestovním ruchu	23
3.2.3 Praktické studie využívající GIS v cestovním ruchu	24
3.2.4 Trendy a vývoj GIS	25
4 Charakteristika zkoumaného území	27
4.1 Vymezení území a jeho členění	27
4.2 Turisticko-rekreační funkce území	28
4.3 Turisticko-rekreační zatížení území	30
5 Senioři a jejich vliv na trh CR	32
5.1 Vývoj populace podle věku	32
5.2 Stárnutí populace a důsledky pro cestovní ruch	34
5.2.1 Profil seniorů z hlediska cestovního ruchu	34
5.2.2 Nabídka pro seniory	39

6 Vybrané formy cestovního ruchu	40
6.1 Lázeňství a wellness	40
6.1.1 Lázeňská turistika	40
6.1.2 Wellness turistika	41
6.2 Kulturně-poznávací cestovní ruch	42
6.3 Golfová turistika	43
7 Modelování potenciálu cestovního ruchu.....	45
7.1 Lokalizační podmínky CR.....	45
7.2 Realizační podmínky CR.....	46
7.3 Model celkového potenciálu.....	47
8 Návrhy a doporučení pro další rozvoj CR.....	51
10 Summary.....	56
11 Použité zdroje	57
Seznam použitých zkratk	61
Seznam tabulek.....	61
Seznam grafů	61
Seznam obrázků.....	62
Seznam příloh	63

1 ÚVOD

Cestovní ruch (CR) je v České republice považován za dynamicky se rozvíjející a významné odvětví národního hospodářství. Podle údajů ze satelitního účtu se v roce 2007 podílel 2,9 % na HDP a podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti tvořil 4,7 % (2006). Započtením přínosů nepřímých aktivit tento podíl ještě vzrůstá. Cestovní ruch je považován za významný faktor regionálního rozvoje a jeho rozvoj je stanoven jako prioritní oblast v řadě rozvojových strategií a plánů na národní i regionální úrovni.

Cestovní ruch nese s sebou pozitivní i negativní vlivy na přírodní, ekonomické a socio-kulturní prostředí. Mezi pozitivní vlivy patří například ochrana životního prostředí a kulturních památek, zlepšování platební bilance státu, rozvoj malého a středního podnikání, tvorba nových pracovních míst, investice do infrastruktury. K negativním vlivům se řadí škody na životním prostředí v důsledku přetížení destinací, snižování biodiverzity, využití původních kultur a jejich komercializace, změny v chování místních obyvatel a jiné. Tyto vlivy je potřeba brát v úvahu a plány rozvoje cestovního ruchu vytvářet v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Rozvoj cestovního ruchu ovlivňuje několik podmínek. Patří mezi ně mimo jiné mírové prostředí, disponibilní fond volného času, životní úroveň, stav a složení obyvatelstva. Nezbytná je i existence kvalitního přírodního a kulturního potenciálu pro cestovní ruch a infrastrukturní vybavenost umožňující účast na cestovním ruchu. Česká republika tyto předpoklady z větší části splňuje, proto lze říci, že má potenciál cestovní ruch rozvíjet. Potenciál není v prostoru rovnoměrně rozložen. Infrastrukturu a poskytované služby je nutné neustále zkvalitňovat a přizpůsobovat poptávce. Důležité je také poznání potenciálních návštěvníků, tvorba produktů cestovního ruchu podle jejich potřeb a přání a spolupráce všech zainteresovaných subjektů.

V současnosti dochází ve světě ke změnám ve věkovém složení obyvatelstva a stárnutí populace v důsledku dlouhodobého vývoje porodnosti a úmrtnosti. Předpovědi signalizují, že tento demografický trend bude i nadále pokračovat. Nejen stárnutí populace, ale i neustále se zlepšující zdravotní péče a s tím spojená možnost delšího aktivního života, a také předpokládaný růst disponibilních příjmů seniorů, budou mít na cestovní ruch vliv. Seniori se stávají významným segmentem, který nelze opomíjet. Tento segment má specifické požadavky a produkty pro něj vytvářené musí těmto požadavkům vyhovět.

Seniorský cestovní ruch se stane v budoucnu nezanedbatelným zdrojem příjmů. Regiony s předpoklady pro jeho rozvoj by mu měly věnovat náležitou pozornost.

V cestovním ruchu vzrůstá význam využití informačních technologií. V managementu cestovního ruchu je zvláště významné využití geografických informačních systémů (GIS), nabízejících řadu nástrojů, které umožňují pracovat s prostorovými informacemi. Tato data hrají důležitou roli nejen při hledání cest, ale důležitou roli mají při plánování na národní i mezinárodní úrovni. Prostorové informace jsou využívány pro plány regionálního rozvoje, navrhování dopravních sítí, kontroly kvality životního prostředí, k hledání možných řešení, předpovědi rizik nebo k ověřování dosažených výsledků.

Metody prostorové analýzy umožňují získat řadu nových informací, které nemusí být z původních zdrojů dat zřejmé. Geografické informační systémy poskytují managementu významnou oporu při rozhodování.

Diplomová práce se zaměřuje na zhodnocení prostorových aspektů vybraných forem cestovního ruchu v kontextu stárnoucí populace. Na základě zhodnocení navrhuje doporučení dalšího rozvoje.

2 CÍLE PRÁCE, METODIKA

2.1 CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem práce je zhodnocení prostorových aspektů vybraných forem cestovního ruchu v Čechách se zaměřením na seniorský cestovní ruch.

Dílčími cíli práce jsou využití statistických a prostorových dat k hodnocení potenciálu pomocí metod indexů a metod prostorové analýzy. Na základě zjištěných výsledků budou vybrána vhodná místa pro rozvoj seniorského cestovního ruchu a formulována doporučení dalšího vývoje.

2.2 HYPOTÉZY

Poptávka seniorů po cestovním ruchu se bude zvyšovat v souvislosti s demografickým trendem stárnoucí populace.

Na území Čech se nacházejí oblasti s potenciálem vhodným pro rozvoj seniorského cestovního ruchu.

2.3 METODIKA

2.3.1 STUDIUM ODBORNÉ LITERATURY

Základem pro celou práci bylo studium dostupných materiálů týkajících se cestovního ruchu, možností zpracování prostorových dat a analýz programu ArcGIS a literatury z oblasti demografických změn v populaci a jejich vlivu na cestovní ruch.

2.3.2 VYMEZENÍ ÚZEMÍ

Území bylo vymezeno s přihlédnutím k několika okolnostem. Hlavními kritérii byly rozsah a dostupnost dat použitých v analýzách. Existence marketingových a administrativních regionů a taktéž historická hranice Čech a Moravy ovlivnila vymezení území. Hranice uvedených regionů nejsou identické a mapa marketingových regionů není dostupná ve formátu použitelném v ArcGIS, proto byly zvoleny jako nejvhodnější územní jednotky okresy.

2.3.3 SBĚR DAT

Data pro účely diplomové práce byla získána z různých zdrojů. Data použitá v metodách indexů byla získána z krajských a demografických ročenek publikovaných Českým statistickým úřadem (<http://www.czso.cz/>). Většinu publikovaných dat lze zjistit do úrovně okresů. Data o golfových hřištích byla získána ze seznamu golfových hřišť na turistickém portálu České republiky CZeCOT (<http://www.czecot.com/cz/>). Pro úplnost byla doplněna o další hřiště uvedená v golfovém katalogu Golf Guide agentury CzechTourism (<http://www.czechtourism.cz/golf/golf-guide/>), který byl vydán v anglické a německé verzi. Podklady pro datovou vrstvu wellness hotelů byly získány z oficiální databanky lázeňských a wellness zařízení na serveru CZeCOT a doplněny z adresáře wellness hotelů České Asociace Wellness (<http://www.spa-wellness.cz/main.php>). Seznam lázeňských míst byl vytvořen podle údajů Sdružení lázeňských míst ČR (<http://www.spas.cz/index.php>). Kulturně-historické památky obsažené v této práci byly vybrány na základě publikací Jak dobýt hrad 1 a 2 (Jančo, Burešová, Ševců, 2007; Jančo, Ševců, 2009). Tyto publikace obsahují informace o dopravní dostupnosti památek, fyzické zdatnosti nutné pro jejich návštěvu a o jejich bezbariérovosti. Seznam byl navíc doplněn ze statistik návštěvnosti památek za rok 2008 (<http://www.nipos-mk.cz/>) o tři nejvýznamnější památky v každém okrese podle návštěvnosti (atraktivita pro turisty). Bylo rovněž využito vrstev z databází ArcČR 500 (administrativní členění) a topografické databáze České republiky Data 200 (vrstvy silniční a železniční sítě). Tématicky zaměřené databáze byly vytvořeny v programu Microsoft Excel a upraveny pro import do ArcGIS.

2.3.4 ANALÝZA DAT

Analýza dat byla provedena v prostředí programu ArcGIS, který je produktem americké společnosti ESRI.

Metody indexů

V práci bylo využito několika indexů (např. index zatíženosti území rekreačním využíváním, index stárí). Data pro konstrukci těchto indexů pocházejí z ročenek ČSÚ a byla tříděna do intervalů pomocí kvantilů, které dělí soubor na několik skupin se stejně velkým počtem prvků. V některých případech (indexy stárí) byly intervaly manuálně upraveny, aby měly jednotlivé škály větší vypovídací schopnost.

Prostorový model

Na základě dostupných dat byla vybrána k řešení problému (modelování potenciálu CR) kombinace několika typů prostorových analýz. Ze vstupních dat byly nejprve vytvořeny tématické vrstvy potřebné pro analýzu. V nadstavbě Spatial Analyst byla počítána jednak hustota bodů a linií a některé vrstvy byly vytvořeny pomocí metody IDW (Inverse Distance Weighted Interpolation). Následně byly všechny vrstvy reklasifikovány a byl proveden jejich vážený překryv (Weighted Overlay).

Odlišení významnosti jednotlivých vrstev bylo provedeno přidělením vah jednotlivým proměnným. Váhy byly stanoveny na základě výsledků Monitoringu návštěvníků v turistických regionech České republiky (<http://monitoring.czechtourism.cz/tabs.php>). Na základě výsledků analýz byly formulovány závěry a doporučení dalšího rozvoje.

2.3.5 POUŽITÉ METODY

Mapová algebra

Potenciál vybraných forem CR byl modelován s pomocí nástrojů mapové algebry (Map Algebra), které jsou vhodné pro vykonávání různých matematických operací s rastrovými vrstvami. Mapová algebra umožňuje práci s jednou nebo více vrstvami dohromady. Výstupem je vždy nová vrstva, proto je tento nástroj vhodným prostředkem pro prostorové modelování a analýzy.

Určování hustoty

Hustota (density) představuje hodnotu sledované veličiny vztažené na jednotku plochy. Hustoty jsou v jednotlivých bodech počítány jako sumy hodnot dané veličiny v diskrétních bodech určitého okolí sledovaného bodu, dělené rozlohou okolí bodu.

Interpolace – metoda IDW

Poměrně velké množství geografických dat je získáváno z nepravidelných intervalů v prostoru. U těchto dat není možné získat informace měřením z celé lokality, a proto se k získání co nejadekvátnějších informací využívá statistických metod. Interpolace se používá k získání informace na jiných místech, než která byla konkrétně měřená. Interpolace slouží k vytvoření spojitě datové vrstvy z výběrového vzorku diskrétních měření. Použití v GIS nachází hlavně při vytváření spojitých rastrových dat z bodových nebo liniových hodnot (Břehovský, Jedlička, 1999).

Metoda IDW (inverzně vážené vzdálenosti) je jednou z nejpoužívanějších metod interpolace. Je velmi rychlá a lze ji bez problému použít i na rozsáhlé datové soubory. Vychází z tzv. Toblerova prvního zákona geografie, který říká, že věci které mají k sobě blíže spolu více souvisí než ty vzdálenější. Metoda určuje hodnotu v dané buňce pomocí lineárně vážené kombinace množiny vstupních bodů, kde váha je funkce inverzní vzdálenosti. Čím dále je konkrétní bod od zjišťované buňky, tím menší má vliv na její hodnotu (Břehovský, Jedlička, 1999).

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 CESTOVNÍ RUCH

3.1.1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ CESTOVNÍHO RUCHU, DEFINICE

Cestovní ruch je dnes chápán jako významný ekonomický a společenský fenomén.

Indrová et al (2004) nahlíží na CR ze dvou pohledů. Z pohledu jednotlivce jde o uspokojování jeho potřeb (odpočinku, poznání, seberealizace). Z pohledu společnosti jde o významnou složku spotřeby obyvatelstva, kterou je nutné zabezpečit širokou škálou ekonomických aktivit (vytvoření podmínek pro účast na cestovním ruchu).

O odlišení pojmu cestovní ruch od širšího pojmu cestování se autoři začali pokoušet již počátkem 20. století. Počátky zkoumání se snaží postihnout geografické, sociální a ekonomické stránky CR. Jako mezník ve zkoumání se uvádí definice autorů Hunzikera a Krapfa z roku 1942, kteří cestovní ruch definují jako „souhrnné označení vztahů a jevů, vznikajících na základě cesty a pobytu místně cizích osob, pokud se pobytem nesleduje usídlení a pokud s ním není spojena žádná výdělečná činnost“ (Indrová et al, 2004, s. 10).

V pozdějších definicích se objevuje i aspekt motivace účasti na cestovním ruchu. Cestovní ruch jako „cestování a dočasný pobyt lidí mimo místo trvalého bydliště, obvykle ve volném čase a to za účelem rekreace, poznání a spojení mezi lidmi“ chápe J. Kašpar (Indrová et al, 2004, s. 11). Podobně se o cestovním ruchu vyjadřují Dohnal a Kopšo (Indová et al, 2004).

Ustanovení definice CR na Mezinárodní konferenci o statistice cestovního ruchu (Ottawa, 1991, pořadatel UNWTO) vytvořilo rámec pro statistické sledování CR a jeho kvantifikaci. Cestovním ruchem se rozumí „činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa ležícího mimo její běžné prostředí (mimo bydliště), a to na dobu kratší než je stanovená, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě“¹ (Hesková, 2006, s. 11). Tato definice je mezinárodně uznávána.

¹ Stanovenou dobou se v mezinárodním cestovním ruchu rozumí jeden rok, v domácím cestovním ruchu šest měsíců. Jiný účel cesty než vykonávání výdělečné činnosti znamená, že výdělečná činnost není v navštíveném místě založena na trvalém či přechodném pracovním poměru.

Závěrem můžeme shrnout definice konstatováním, že cestovní ruch se uskutečňuje na místě mimo trvalé bydliště. Pobyt na tomto místě je pouze dočasný, má za cíl uspokojit specifické potřeby účastníka, je nevýdělečného charakteru a je obvykle vykonáván ve volném čase.

Cílové místo účasti na CR musí mít vhodný přírodní a kulturní potenciál pro cestovní ruch (primární nabídka). Ta umožňuje naplnit cíle (motivy) účasti na cestovním ruchu. Prostředkem k dosažení tohoto cíle je infrastruktura (sekundární nabídka), jejíž potřeba vyplývá ze skutečnosti, že účast na CR je uskutečňována mimo místo trvalého bydliště a je tak nutné zajistit širokou škálu ekonomických činností (zboží a služeb). Do míst cestovního ruchu se musí lidé přepravit, musí jim být vytvořeny podmínky pro jejich pobyt, i pro samotné využití volného času, které je vlastním motivem účasti na CR. Cestovní ruch se tak stává důležitou ekonomickou oblastí a zároveň i faktorem regionálního rozvoje (Hesková, 2006; Indrová et al, 2004). Problematice služeb cestovního ruchu se podrobně věnuje např. Oriška (1999).

3.1.2 TYPOLOGIE CESTOVNÍHO RUCHU

V praktické podobě se cestovní ruch projevuje různě a odborná literatura jej člení podle mnoha hledisek. Autoři vymezují většinou formy a druhy CR. Toto dělení se neustále vyvíjí v závislosti na vývojových trendech, na poptávce účastníků a možnostech na straně nabídky cestovního ruchu.

Formy cestovního ruchu (forms of tourism) jsou vymezovány s ohledem na motivaci k účasti na cestovním ruchu.

Druhy cestovního ruchu (types of tourism) zohledňují jevový průběh CR, způsob jeho realizace (v závislosti na různých podmínkách - společenských, ekonomických, geografických) a účinky, které přináší.

Indrová (2004) podotýká, že v literatuře se vyskytuje rozpor ve vymezení těchto dvou pojmů. Pojetí autorů je protichůdné. To, co jedni považují za formy, uvádějí jiní jako druhy cestovního ruchu a naopak. Indrová upřednostňuje pojem **typ cestovního ruchu**, který umožňuje podle zvolených kritérií vystihnout podstatu forem i druhů, které se mezi sebou v praxi prolínají.

Indrová (2004) **podle převažující motivace účasti na CR** (účelu, pro který účastníci cestují), definuje tyto typy cestovního ruchu:

- o rekreační cestovní ruch (specifický typ rekreačního CR je chataření a chalupaření);
- o kulturně poznávací cestovní ruch;
- o náboženský (poutní) cestovní ruch;
- o cestovní ruch se vzdělávacími motivy;
- o cestovní ruch se společenskými motivy (zahrnuje i klubový cestovní ruch);
- o zdravotně orientovaný cestovní ruch;
- o sportovně orientovaný cestovní ruch (horská turistika, cykloturistika, vodní turistika, pěší turistika a jako specifické formy se zařazují lovecká turistika a sportovní diváctví);
- o cestovní ruch zaměřený na poznání přírodního prostředí (specifický typ ekoturistika);
- o cestovní ruch s dobrodružnými motivy;
- o cestovní ruch s profesními motivy (obchodní, kongresový, incentivní, CR veletrhů a výstav);
- o cestovní ruch specificky orientovaný (nákupní, politický cestovní ruch).

Dalšími kritérii pro dělení cestovního ruchu podle Indrové (2004) jsou:

- o **místo realizace** (domácí, zahraniční, mezinárodní, světový, CR světa);
- o **vztah k platební bilanci státu** (aktivní, pasivní CR);
- o **délka pobytu** (krátkodobý, dlouhodobý CR);
- o **způsob zabezpečení cesty a pobytu** (organizovaný, neorganizovaný CR);
- o **počet účastníků** (individuální, skupinový CR);
- o **způsob financování** (komerční, sociální CR);
- o **věk účastníků** (CR dětí, mládeže, seniorů, rodin s dětmi, lidí ve věku 40-50 let);
- o **převažující prostředí pobytu** (venkovský, městský, lázeňský, CR ve střediscích);
- o **a další kritéria** (roční období, způsob ubytování, použitý dopravní prostředek).

Protože se v praxi jednotlivé typy cestovního ruchu nevyskytují v čisté podobě, dochází k jejich prolínání, propojování a neustálému vývoji, není jednotné a ustálené ani názvosloví a členění do jednotlivých kategorií. Jeden motiv někdo člení podrobněji, jiný naopak řadí více motivů pod jeden typ cestovního ruchu. Výčet tedy není vyčerpávající. Jako příklad můžeme uvést poměrně novou formu CR hippoturistiku.

3.1.3 DEMOGRAFICKÉ ZMĚNY A JEJICH VLIV NA CESTOVNÍ RUCH

Změny které proběhnou ve věkové struktuře populace a s tím spojená stárnoucí společnost ovlivní značně trh cestovního ruchu. Očekává se, že podíl lidí starších 64 let bude v Evropě do roku 2060 tvořit 30 % celkové populace (Conrady, Buck, 2007). Podle odhadů U.S.Census Bureau bude v České republice v roce 2050 podíl skupiny lidí nad 50 let téměř 52 % (Poděbradský, 2008). Oficiální projekce obyvatelstva na období 2003-2065 vydaná Českým statistickým úřadem očekává k 1.1.2066 průměrně 35% zastoupení skupiny obyvatel ve věku 65 a více let v české populaci, zatímco v roce 2009 tvořil tento podíl 15 %. Předpokládá se také zvýšení naděje na dožití u mužů zhruba o 12-13 let a u žen o 10-11 let (<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4021-10>).

Dalším předpokladem je, že podíl turistů - seniorů poroste rychleji než podíl očekávaný na základě demografického trendu, a to v důsledku různých faktorů, jako například neustále se zvyšující zdravotní péče, naděje na dožití, zvyšující se příjmy seniorů a fakt, že lidé, kteří v současné době aktivně cestují, budou chtít cestovat i v pozdějším věku (http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/09_03_09_seniorsky_cr.pdf).

Seniorský cestovní ruch je v zahraniční literatuře označován různými názvy – senior tourism, mature age tourism, third-age tourism. Senioři jsou někdy označováni jako turisté třetího věku.

Pro poskytovatele služeb je tato skupina zajímavá pro svůj rostoucí podíl v populaci zejména v rozvinutých zemích. Tato skupina obyvatel se vyznačuje lepším zdravotním stavem a s ním spojenou vyšší vitální aktivitou (fyzickou i duševní) v porovnání s minulými generacemi. Mají relativně velké množství disponibilních prostředků, množství volného času, tendenci trávit na dovolené delší období a využívat mimo jiné mimosezónních pobytů (Pásková, Zelenka, 2002).

Vnímání pojmu senior je značně nejednotné z hlediska věkového vymezení a zahrnuje poměrně širokou skupinu obyvatel. V českých a evropských statistikách jsou za seniory považovány osoby starší 65 let.

Poděbradský (2008) rozděluje seniory do tří segmentů:

- o **lidé ve věku 50 a více let** - většinou ještě pracují, ale jsou finančně nezávislí, mají úspory, které jsou ochotni investovat do svého zdraví, hledají způsoby jak se věnovat sami sobě, jak si rozšiřovat obzory, odpočívat, jsou nejčastějšími zákazníky wellness center v USA;
- o **lidé ve věku 60 a více let** - jsou obvykle v důchodu a mají dostatek volného času, díky zlepšující se zdravotní péči mají možnost aktivně žít, oblíbené jsou pobyty u moře a relaxační wellness pobyty;
- o **lidé nad 70 let a starší** - vyžadují specifické vybavení a služby, kladou velký důraz na kvalitu služeb, je třeba zvažovat zdravotní rizika.

Podle výše příjmů rozdělují seniory na dva segmenty Conrady, Buck (2007):

- o **„podnikaví spotřebitelé“** (Adventure Consumers) – vyznačují se velkými výdaji na cestovní ruch;
- o **„spotřebitelé orientovaní na úspory/cenu“** (Savings-Oriented Consumers) – mají menší rozpočet, ale nevzdávají se účasti na CR, mají zálibu v cestování.

Conrady, Buck (2007) dále upozorňují, že v obou těchto segmentech budou vytvářet poptávku po produktech jednak páry ale i jednotlivci (převážně ženy, které mají vyšší naději na dožití). Při tvorbě produktů je nutné zvažovat i fakt, že jeden z páru může být nemocný a druhý partner (nebo rodinný příslušník) mu poskytuje potřebnou péči. Prospěšné by bylo zajištění péče pro nemocného partnera, aby i doprovod mohl na dovolené relaxovat.

Produkty pro seniory se musí dynamičtěji přizpůsobovat potřebám starších zákazníků. Současnou tendencí je dát cestovnímu ruchu image „zábava a akčnost“, zatímco „klid a bezpečí“ hrají menší roli. V budoucnu budou muset destinace a produkty seniorského cestovního ruchu vyhovět potřebám a přáním starších lidí, bez toho, aby se jevily „starobyle“ (Conrady, Buck, 2007).

Požadavky seniorů na cestovní ruch:

- o kvalita, pohodlí, bezpečnost;
- o jednoduchý způsob dopravy;
- o nákup produktů v cestovních kancelářích spíše než přes internet;
- o produkty zaměřené na jednotlivce, komplexní zajištění všech služeb;
- o poptávka po cestování v obdobích mimo hlavní sezónu;
- o ubytování – klidná lokalita, hotely vyšší kategorie, bezbariérový přístup, zdravotník;
- o stravování – jídelníček sestavený dle aktuálního zdravotního stavu, diety;
- o relaxační aktivity, golf, lázeňské pobyty, medical wellness (rehabilitace, vodoléčebné procedury), pohybové aktivity (nordic walking, plavání, cvičení na míčích);
- o doplňkové služby – poznávací, kulturní a vzdělávací akce, tradice, odborné přednášky (<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>; Poděbradský, 2008; Conrady, Buck, 2007).

Regionům, které nabídnou produkty pro seniory přinesou demografické změny v populaci zisk a zůstanou konkurenceschopné.

3.1.4 UDRŽITELNÝ ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU

Jedním z trendů prosazovaných v cestovním ruchu (viz dále) je udržitelný rozvoj (sustainable development).

Obecně známá a uznávaná definice udržitelného rozvoje je uvedena ve zprávě Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj „Naše společná budoucnost“ z roku 1987. "Trvale udržitelným rozvojem se označuje rozvoj uspokojující potřeby současných generací bez ohrožení schopnosti uspokojování potřeb budoucích generací" (Klufová, 2003, s. 14).

Cestovní ruch je považován za odvětví, které může napomoci ekonomickému rozvoji regionů, ale v úvahu je nutné brát i negativní vliv CR na životní prostředí, sociálně-ekonomický a společensko-kulturní rozvoj země, které může přinést jeho nekoncepční

rozvoj. Státy, regiony, města, obce a stejně tak podnikatelské subjekty musí plánovat a mít jasně stanovené cíle rozvoje (Kučerová, 1999).

Cestovní ruch nemá neomezené možnosti růstu, protože závisí na kvalitě přírodních a společensko-kulturních zdrojů, které využívá. Poškození těchto zdrojů (voda, půda, fauna, flóra, kulturně-historické památky) může vést k omezení nebo likvidaci CR v daném regionu. Zájem odborníků a tvůrců politik rozvoje cestovního ruchu se musí více orientovat na hledání východisek a přístupů, které by zabezpečily trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu (Kučerová, 1999; Hesková, 2006).

Ira (2003) uvádí tři faktory, které musí CR nejméně splňovat, aby byl udržitelný:

- o diverzifikace turistických aktivit jako takových (ale i diverzifikace ekonomických aktivit v oblasti);
- o propojení mezi všemi zainteresovanými stakeholdery (místní obyvatelé, potenciální turisté, touroperátoři);
- o zapojení místních obyvatel a podpora jejich podnikatelských aktivit.

Udržitelný cestovní ruch je obsažen v dokumentu „Agenda 21 pro cestovní ruch“², který je rozpracováním Agendy 21³ pro podmínky a specifika cestovního ruchu. Tento dokument má význam pro vlády, turistické centrály i veřejnost. Vyplývají z něj prioritní úkoly a jsou v něm definované cíle k dosažení udržitelnosti CR. Praktickou aplikací principů obsažených v základních dokumentech je Místní Agenda 21, která je prováděna tvorbou strategických plánů místního rozvoje a jejich realizací (Klufová, 2003; Kučerová, 1999; http://ucr.uhk.cz/page.aspx?page_id=8).

3.1.5 PLÁNOVÁNÍ CESTOVNÍHO RUCHU

Z výše uvedeného vyplývá, že významným nástrojem k dosažení cílů trvalé udržitelnosti cestovního ruchu je jeho plánování. Základním východiskem je vymezení hranic regionu a stanovení cílů regionálního plánu. Předpokladem pro tvorbu plánu je analýza faktorů, které mají vliv na rozvoj CR (přírodní a kulturní potenciál, trh cestovního ruchu).

² Agenda 21 for the Travel & Tourism Industry: Towards Environmentally Sustainable Development, vypracovaná UNWTO, WTTC a Radou Země roku 1996

³ Agenda 21 je dokument rozpracovávající zásady trvale udržitelného rozvoje obsažené v Deklaraci o životním prostředí, přijatý v roce 1992 v Rio de Janeiro na konferenci o životním prostředí a rozvoji.

Zohledněním všech relevantních faktorů zjištěných analýzou se provede syntéza – formulace závěrů a doporučení jako východisek pro tvorbu koncepce. Důležité je stanovit limitní kapacity a standardy rozvoje CR z hlediska udržitelnosti. Doporučení mohou směřovat do oblastí rozvoje potenciálu, informačního systému pro turisty, formulací politik, stanovení priorit rozvoje. Tvorba plánu je nepřetržitý proces, je potřeba monitorovat dosahování stanovených cílů a úpravy plánů na základě zpětné vazby (Kučerová, 1999).

3.1.6 TRENDY V CESTOVNÍM RUCHU

Nabídka se musí neustále přizpůsobovat změnám ve společnosti, ekonomice, či změnám životního stylu obyvatel, aby mohl CR obstát v konkurenci s dalšími odvětvími a plnit tak svoji ekonomickou funkci.

Uvedme si několik trendů, které budou ovlivňovat cestovní ruch a které je nutné brát v úvahu při plánování cestovního ruchu:

- o stárnutí populace – dojde k nárůstu obyvatel ve vyšším věku, senioři budou zdravější a disponovat většími příjmy, poptávka seniorů po cestovním ruchu poroste rychleji než obecně zaměřená poptávka po CR;
- o zdraví – uvědomování si významu zdraví ovlivní poptávku po destinacích, které jsou chápány jako méně zdravé, poroste poptávka po aktivní dovolené, wellness, relaxaci;
- o vzdělanost – plánování dovolené ovlivní vzdělávací aspekty, význam umění, kultury, historie, duchovních hodnot poroste při tvorbě produktů;
- o volný čas – delší dovolená bude nahrazována větším množstvím kratších, větší poptávka po levnějších produktech;
- o zkušenosti s cestováním – turisté si budou zajišťovat ve větší míře cesty sami, poroste preference regionů s komplexní, vyváženou a rozmanitou nabídkou, preference větší mobility, důraz na kvalitu;
- o životní styl – více individualizované chování, větší poptávka po nových specializovaných produktech s ohledem na specifické zájmy turistů, větší poptávka po druhých domovech, návrat k „jednoduchosti“;

- o informační technologie – využívání internetu k získávání informací, nákupu produktů, prohlížení vizuálních prezentací; důsledkem je větší konkurence na trhu cestovního ruchu, pozdější rezervace prováděné on-line, větší role e-marketingu;
- o doprava – velký význam jednoduché dostupnosti destinací;
- o udržitelný rozvoj – růst ekologického uvědomění, větší význam jednotlivých regionů v destinaci, podpora místního obyvatelstva, důsledné plánování cestovního ruchu;
- o jistota a bezpečí – vyhýbání se nebezpečným destinacím, nabízené produkty si musí udržovat očekávaný standard;
- o další trendy: dobrovolnictví, zodpovědné cestování (ekologické, socio-kulturní a ekonomické aspekty), léčebný turismus, asketická dovolená (nutnost úniku ze stereotypu, odpírání si určitých požitků), CouchSurfing, temná turistika, mladí cestovatelé (zejména v období tzv. Gap Year – rok po ukončení studia), gay turismus (<http://www.czechtourism.cz/statistiky-a-trendy/clanky-a-komentare/>; <http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>).

3.2 GEOGRAFICKÉ INFORMAČNÍ SYSTÉMY (GIS)

3.2.1 DEFINICE GIS

Existuje mnoho definic GIS, které se vyvíjejí od 60. let společně s vývojem GIS samotných.

V nejjednodušším pojetí je GIS definován jako „informační systém pracující s prostorovými daty“ (Břehovský, Jedlička, 1999, s.9). Právě prostorová data ho odlišují od klasického informačního systému.

Autoři se ve svých definicích nejvíce orientují na funkční vlastnosti GIS.

Haining definuje GIS jako „softwarový systém pro získávání, ukládání, správu a zobrazování prostorových dat“ (Haining, 2003, s. 7).

Smith, Goodchild, Longley (2007) považují za GIS takový software, který podporuje alespoň mapování rastrových a vektorových dat ve 2D (zobrazení a výstup) s minimem základních nástrojů pro práci s mapou (jde například o ArcGIS, Idrisi a řadu dalších).

Maguire, Goodchild, Thind (in Tuček, 1998) definují tři klíčové komponenty, které GIS obsahuje: GIS technologii (hardware, software), GIS databázi (geografické a atributové údaje) a GIS infrastrukturu (uživatelé, pomůcky, podpůrné elementy).

GIS je využíván jako sofistikovaný informační systém k vyhledávání a databázovému dotazování v prostorovém kontextu, je schopný přímého zachycení událostí (lokalizace místa určité události, vykonávání statistických a složitých výpočetních operací včetně různých analýz, modelování a předpovědí budoucího vývoje (Hall, Page, 2005; Haining, 2003; Mason, 2003).

Prostorová data v GIS mohou být použita k odhalování konfliktů, ohodnocování vlivů, mohou se vázat k jiným číselným nebo popisným datům a sloužit jako nástroj pro rozhodování (Shojaee, 2006).

Mason (2003) shledává použití GIS jako obzvláště výhodné pro manipulaci velkého množství dat.

Do jisté míry shrnuje předešlé definice Tuček (1998), který uvádí tři pohledy, ze kterých je možno vnímat GIS. Pohled na GIS jako **prostředek pro zpracování, tvorbu a zobrazování map**. Další je **databázový pohled** (správně navrhnuté a zorganizované databáze a potřeba práce s údaji z těchto databází, využití například v městských informačních systémech) a **analytický pohled** (možnosti prostorové analýzy a modelování u aplikací s přírodovědným a socio-ekonomickým zaměřením).

Řada autorů (např. Dokoupil, Matušková, 2005) uvádí, že význam GIS neustále narůstá a že se do budoucna vedle statistických metod stane základním nástrojem geografického výzkumu.

Hlavní charakteristiky GIS, které vyplývají ze všech definic jsou:

- o GIS tvoří několik komponent - hardware, software, data, metody, lidé;
- o GIS pracuje s prostorovými daty (data vhodná pro počítačové zpracování, mající vztah k prostoru na povrchu Země);
- o GIS je používán k uchování a analyzování těchto dat;
- o GIS je nástroj pro podporu rozhodování;
- o GIS se neustále vyvíjí a jeho význam stále narůstá.

Tabulka 1: **Možnosti využití geografických informačních systémů**

Příklady funkčního využití GIS	Základní otázky, které mohou být řešeny pomocí GIS	
Vkládání, uchování a manipulace s daty	Poloha (Location)	Co se nachází ...? (What is at?)
Vytváření map	Podmínka (Condition)	Kde je? (Where is it?)
Propojení databází	Trend (Trend)	Co se změnilo? (What has changed?)
Dotazování a hledání v datech	Trasování (Routing)	Jaká je nejlepší cesta? (Which is the best route?)
Prostorová analýza	Textura ⁴ (Pattern)	Jaká je textura? (What is the pattern?)
Prostorové modelování	Modelování (Modelling)	Co se stane když ...? (What if ...?)

Zdroj: zpracováno podle Bahaire and Elliott-White in Hall, Page, 2005, s. 349)

3.2.2 VYUŽITÍ GIS V PRAXI, APLIKACE V CESTOVNÍM RUCHU

GIS byl v minulosti považován díky omezenému množství aplikací především za elegantní nástroj pro mapování. K modelování byl používán zřídka, hlavně v oblastech využití půdy a plánování dopravy. Rozvoj hardwaru, softwaru, databází, větší dostupnost prostorových dat a také zaměření na to, jak lze GIS využít k praktickému řešení reálných problémů napomohlo k rozšíření jeho pole působnosti (Stilwell, Clark, 2004).

Dnes lze říci, že GIS zasahuje téměř do všech sfér lidského života. Uplatnění nachází v:

- o **obchodě** (nalezení nejvhodnější lokality pro umístění obchodní jednotky);
- o **zdravotnictví** (prostorové faktory ovlivňující vznik a šíření nemocí);
- o **státní správě a samosprávě** (vytváření územních plánů, optimalizace dopravní obslužnosti);
- o **ochraně proti živelným katastrofám** (riziková analýza záplavových území);
- o **dále v kriminalistice, vzdělávání, ochraně životního prostředí a jinde.**

V **cestovním ruchu** je GIS uplatňován několika způsoby:

- o poskytuje **techniky široce využitelné k dosažení trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu, jeho plánování a řízení** (hodnocení environmentálních

⁴ Textura (pattern) je označení pro pozorované uspořádání objektů či jevů
(http://gis.vsb.cz/pad/Kap_1/kap__1_1.htm, 2.2.2010)

podmínek, posuzování vhodnosti lokalit vytipovaných pro další rozvoj, identifikace protichůdných zájmů a modelování vztahů);

- o je vhodný **k určování míst s potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu** (pomocí prostorové analýzy, využití bufferů a překryvů);
- o slouží **jako informační systém pro turisty** (databázové dotazy, plánování tras, informace o navštívené oblasti, výběr destinace);
- o lze využít **v marketingu cestovního ruchu** (využití prostorových dat v marketingovém výzkumu zahrnujícím jejich sběr, analýzu, interpretaci a prezentaci).

3.2.3 PRAKTICKÉ STUDIE VYUŽÍVAJÍCÍ GIS V CESTOVNÍM RUCHU

Shojaee (2006) provedl studii s pomocí GIS v cestovním ruchu v oblasti Eshafanu (Írán), kde cestovní ruch má potenciál stát se největším generátorem zahraničních příjmů. K analýze použil různé vrstvy (bodové – geografické objekty, polygonové – budovy) a atributy spojené s těmito vrstvami (informace o ceně ubytování, nabídce služeb), mapy, ortofotomapy a další. Výsledkem je možnost optimálního naplánování dovolené pro turisty. Ti mohou získat informace o historických místech, nejvhodnějším ubytování, vzdálenosti mezi místy, které plánují navštívit a možnost vytvoření vlastního itineráře. Dotazy mohou být tvořeny s ohledem na nejkratší vzdálenost z určitého místa, konkrétní druh dopravy atd. Získané informace si může klient vytisknout. Systém může být zpřístupněn na internetu a stát se tak dostupným z celého světa.

Tcholeev, Vodenska (2006) provedli prostorovou analýzu potenciálu cestovního ruchu v oblasti Bourgas (Bulharsko). Ve své studii zdůrazňují, potřebu zahrnout rozličné přístupy pro přesné určení budoucího rozvoje cestovního ruchu v samostatných administrativních jednotkách. Jejich studie vychází z toho, že místo s turistickým potenciálem musí mít: 1. zdroje (atraktivitu) umožňující ekonomicky přínosný rozvoj cestovního ruchu; 2. být relativně blízko místům formování poptávky po cestovním ruchu (zde města s počtem obyvatel přesahujícím 100 tisíc). Do zdrojů zařazují existenci přírodních a uměle vytvořených atraktivit (vodní plochy – řeky, jezera, moře, lesní porosty – mají ozdravnou a ochrannou roli ovlivňující rozmanitost). Dostupnost míst s turistickým potenciálem z míst, kde se formuje poptávka (geografická poloha, dopravní dostupnost – blízkost letišť, hlavních silnic). Jako hlavní druhy dopravy zvolili autoři silniční, leteckou a vodní, která je

v oblasti nejvíce používána. Jako omezující faktor rozvoje je uváděna existence ekologických problémů v oblasti (znečištění vodních ploch, kyselost půdy a další). Všechna kritéria byla zohledněna v prostorovém modelu. Výsledkem jsou tématické mapy označující zóny s možností rozvoje cestovního ruchu podle zvoleného kritéria.

Liu (2006) popisuje model, který pro plánování CR s využitím kulturních a přírodních zdrojů státu Jižní Karolína, USA vyvinul Gunn (1990). S použitím překryvných operací (overlay functions) vytvořil mapu kulturního, přírodního a celkového potenciálu dané oblasti. Jednotlivým vstupním atributovým vrstvám přiřadil různé váhy (např. vodní vrstva je dvakrát důležitější než topografická atraktivita). Výsledkem je určení oblastí s různě velkým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu.

Další studie se zabývají například sociálně únosnou kapacitou turistiky a dopravy v chráněných oblastech. V poslední době je modelování pomocí GIS zaměřeno na regulaci a minimalizaci vlivu turistů v rámci udržitelnosti CR v destinacích. Řeší problémy týkající se rozvoje ekoturistiky, provádějí se socio-ekonomické analýzy a environmentální mapování.

Někteří autoři studií (Tcholeev, Vodenska, 2006; Liu 2006) podotýkají, že ačkoliv je cestovní ruch považován za prioritu mnoha rozvojových plánů a politik, ať na národní nebo regionální úrovni, často nejsou v existujících dokumentech opodstatněné a podložené důvody právě pro rozvoj cestovního ruchu, jako prostředku regionálního rozvoje. V literatuře je doporučováno použití nástrojů GIS v marketingu a plánování CR vedoucí k udržitelnému rozvoji.

3.2.4 TRENDY A VÝVOJ GIS

Vývoj v oblastech výpočetní techniky je velmi rychlý. U GIS se zabývá všeobecnými a teoretickými problémy, vývojem součástí systému samotného nebo uplatňováním aplikací. Vývoj ve všech oblastech není rovnoměrný, proto jsou některé dříve identifikované trendy stále aktuální. GIS je chápán jako důležitý prostředek pro budoucí rozvoj společnosti a vychází z potřeby globální informovanosti. Zde je shrnutí vývojových trendů uváděných více autory, jedná se zejména o tyto:

- o od přímého užití obecných systémů se přechází k tvorbě konkrétních aplikací sestavených přesně podle potřeb jednotlivých uživatelů, objevují se nové oblasti aplikace;

- o vznikají nové zdroje dat (fotogrammetrie, DPZ);
- o důležitá je vizualizace dat (větší možnosti grafické prezentace dat, animace, stereoskopické vidění), rozšiřují se možnosti připojení různých informačních vrstev a speciálních typů objektů (zvuk, video, virtuální realita);
- o stále rostoucí množství údajů a informačních vrstev si žádá změny ve způsobu organizace a řízení dat, jsou kladeny vyšší nároky na kvalitu dat a metadat, zefektivňuje se způsob poskytování informací (Geographical Information Management System);
- o změny v technologiích – využití mobilních komunikačních technologií (nahrazování papírových map GPS technologiemi), větší distribuce GIS na internetu, využívání geodat z více zdrojů (různé datové servery);
- o OpenGIS – využití geodat dříve pořízených jinými uživateli s využitím webu, obsahují metadata ve standardizovaných formátech, je zajištěna aktuálnost dat (datové sady nejsou stahovány do počítače, ale je k nim on-line přístup), možnost využít pro GIS různých výrobců (zvyšuje se standardizace ve všech úrovních systému, zejména mezisystémové komunikace);
- o obchod s geoinformacemi – společnosti prodávající geoinformace spravují data nebo skládají data z různých zdrojů do datových balíčků, uživatel by nebyl schopen sám pokrýt náklady na sběr dat, které využívá jen občas, proto se otevírá nový prostor pro obchod;
- o elektronický obchod – obchod s geoinformacemi a transakce s ním spojené se téměř výhradně provádí na internetu;
- o začleňování GIS do větších systémů, integrace s dalšími aplikacemi a integrace GIS do hlavního proudu informačních technologií (například zavedení GIS prohlížeče MapPoint do sady Microsoft Office);
- o invence a schopnosti uživatelů jsou nejdůležitějším a nejprogresivnějším faktorem rozvoje (Tuček, 1998; Frank, 2000).

Na základě vývoje v oblasti cestovního ruchu (narůstající význam informačních technologií, udržitelný rozvoj) a v oblasti GIS (tvorba aplikací na míru, zvětšující se datová základna) lze usuzovat, že v budoucnu bude mít využití GIS v cestovním ruchu obrovský význam.

4 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO ÚZEMÍ

4.1 VYMEZENÍ ÚZEMÍ A JEHO ČLENĚNÍ

Historicky jsou Čechy jednou ze tří českých zemí spolu s Moravou a Slezskem. Zemská hranice moravsko-česká vznikla ve 12. století a s průběhem času se měnila. Od roku 1949 se začala uplatňovat koncepce krajů, která nerespektovala původní zemské členění. Doposud přetrvává vnímání tohoto území jako kulturního celku. Do Čech spadají od roku 2000 kraje Středočeský, Hlavní město Praha, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Královéhradecký, většina území Pardubického kraje, necelá polovina kraje Vysočina, většina území kraje Jihočeského a osada Jobova Lhota v Jihomoravském kraji.

Členění České republiky z územně-správního hlediska (příloha 2) dělí republiku na vyšší územně správní celky – kraje a základní územní samosprávné celky – obce. Podle rozsahu výkonu státní správy se dělí na obce se základním rozsahem přenesené působnosti, obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností. Jako územní jednotky lze i nadále využívat okresy, které již nefungují jako správní celky.

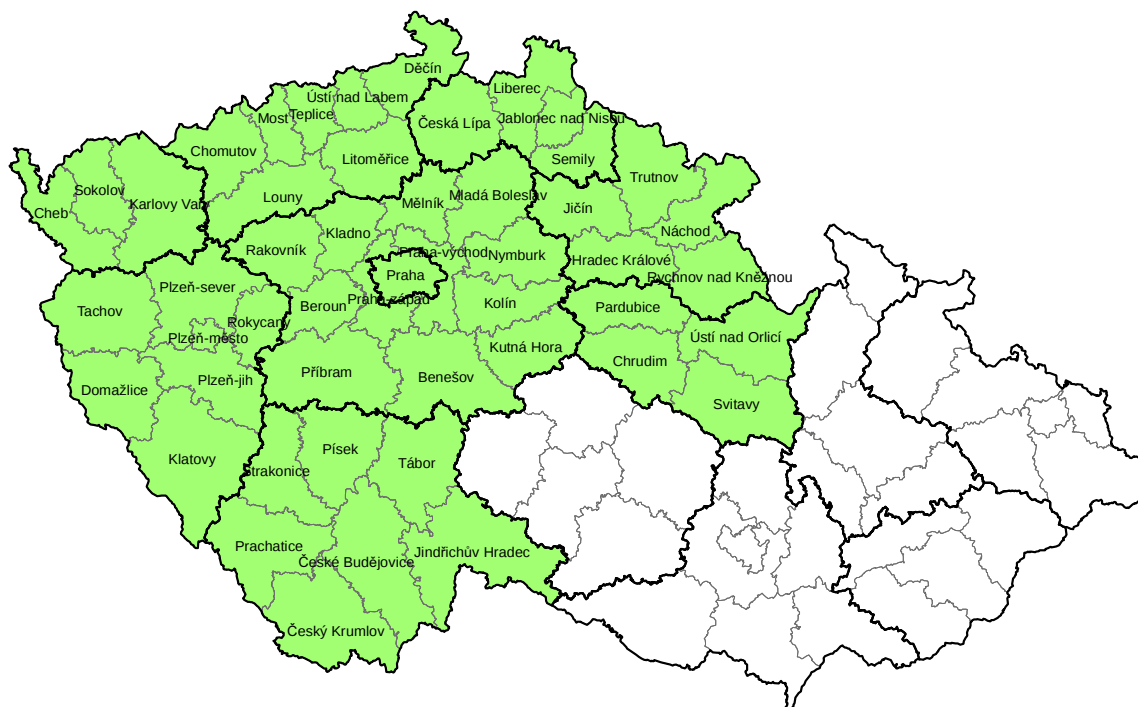
Pro statistické účely v České republice v roce 2000 vstoupila v platnost klasifikace územních statistických jednotek CZ-NUTS (stát, území, region, kraj), která je součástí evropské klasifikace NUTS. Od roku 2008 existuje systém LAU, který sleduje statistické jednotky regionálního charakteru (okresy a obce).

Pro potřeby marketingu cestovního ruchu je Česká republika rozdělena na marketingové turistické regiony a oblasti. Vytvořeny byly za účelem propagace a organizace cestovního ruchu. Základním účelem je prezentovat region jako celek, který má odlišný turistický potenciál od ostatních turistických regionů. Turistické regiony tvoří větší celky a jsou určeny především pro návštěvníky ze zahraničí. Členění na menší turistické oblasti bylo vytvořeno především pro domácí turisty, kteří mají podrobnější znalost republiky a mají zájem o detailnější poznání území než zahraniční turisté, kteří často vnímají území v rozměru celého státu. Od ledna 2010 jsou v platnosti nové verze map se 17 regiony a 40 oblastmi (viz přílohy 3 a 4).

Jak již bylo zmíněno, historická hranice Čech a Moravy nekoresponduje s hranicemi krajů. Stejně je tomu i v případě hranic krajů a marketingových regionů, které se rovněž neshodují. Do zkoumaného území byly proto zařazeny kraje, které celé nebo z větší části

leží na území Čech, s výjimkou kraje Vysočina, jejíž větší část je součástí Moravy. Tohoto územního členění se přidržíme i z důvodu čerpání velké části dat z Českého statistického úřadu, který většinu údajů sleduje na úrovni krajů a okresů.

Obrázek 1: Vymezené území

Zdroj: vlastní práce, zpracováno v ArcGIS

4.2 TURISTICKO-REKREAČNÍ FUNKCE ÚZEMÍ

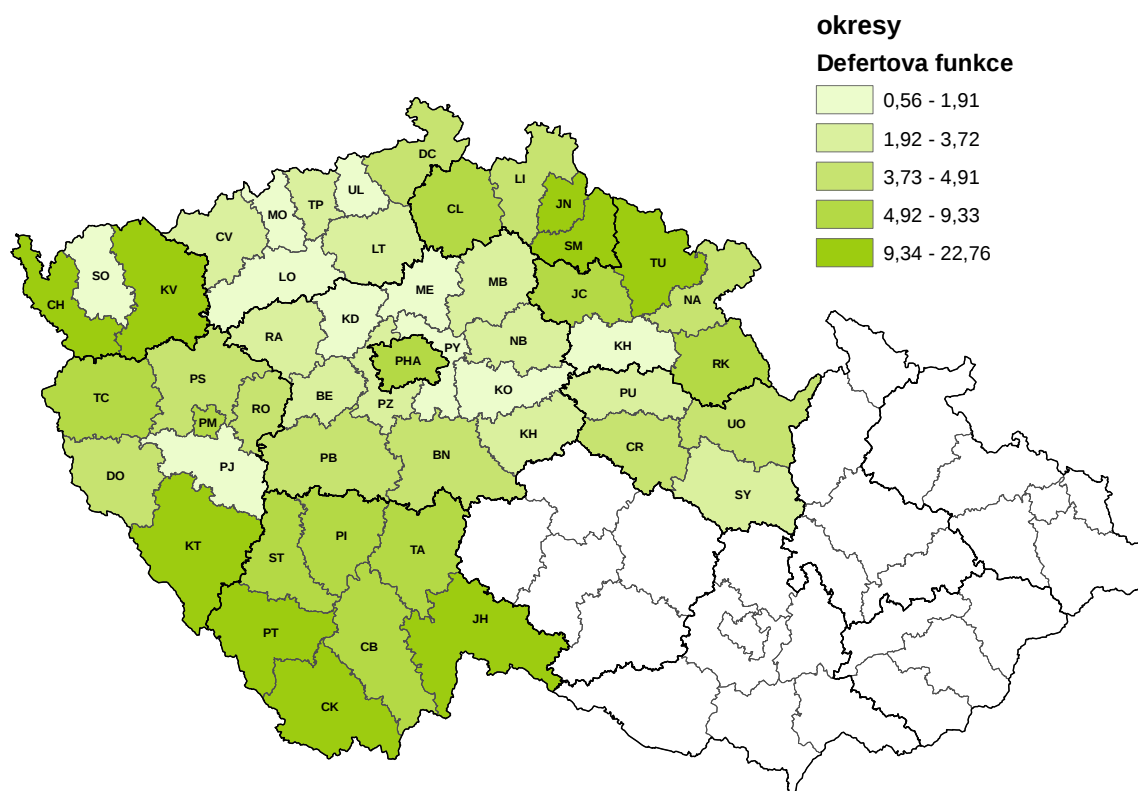
K vytvoření představy o územním rozložení cestovního ruchu může být využita **turistická funkce** (též zvaná Defertova), která vyjadřuje intenzitu turistické aktivity v daném území. Její hodnoty lze sledovat jak na národní, tak i regionální úrovni a její výhodou je snadná dostupnost dat. Nejobecněji ji lze vyjádřit poměrem počtu dvou populací – navštěvující (hosté) a navštěvované (domácí obyvatelstvo). Vztah udává počet potenciálních rekreantů na 100 trvale žijících obyvatel⁵.

$$D(f) = \text{počet lůžek v HUZ} / \text{počet trvale žijících obyvatel} * 100$$

⁵ Do výpočtu by měla být zahrnuta též lůžka v objektech individuální rekreace (chaty a chalupy). Zde jsou počítána data pouze pro veřejné formy cestovního ruchu, druhé bydlení není započítáno.

Zobrazení Defertovy funkce ukazuje prostorovou diferenciaci cestovního ruchu ve zkoumaném území a charakterizuje nároky na infrastrukturu (např. prodejny potravin, zásobování, doprava) v období využívání ubytovacích zařízení. Interpretace dat vyžaduje přihlédnutí k takovým skutečnostem jako jsou sezónnost (např. rekreace u vodních ploch), míra využití lůžkové kapacity nebo výskyt různých forem cestovního ruchu.

Obrázek 2: **Turisticko-rekreační funkce území**

Zdroj: vlastní práce, data ČSÚ, zpracováno v ArcGIS

Z kartogramu, který vyjadřuje poměr počtu lůžek na 100 trvale žijících obyvatel, je možné vyčíst několik skutečností. Nejvyšších hodnot bylo dosaženo v oblastech s velmi významnou rekreační funkcí – zejména v horských oblastech (Orlické hory, Krkonoše, Lužické a Jizerské hory, Krušné hory, Šumava), v oblastech letní rekreace u vody (Lipno, Máchovo jezero), v lázeňských střediscích (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Teplice, Třeboň), v historických městech (České Budějovice, Český Krumlov, Praha, Plzeň). Do oblastí s malou rekreační funkcí spadají okresy s nejnižšími dosaženými hodnotami – Kolín, Kladno, Praha-východ, Plzeň-Jih, Sokolov, Louny, Most, Ústí nad Labem a Hradec Králové. Tyto okresy mohou mít vhodné předpoklady pro rozvoj určitých forem CR, ale v současnosti nepatří mezi turisticky nejoblíbenější regiony.

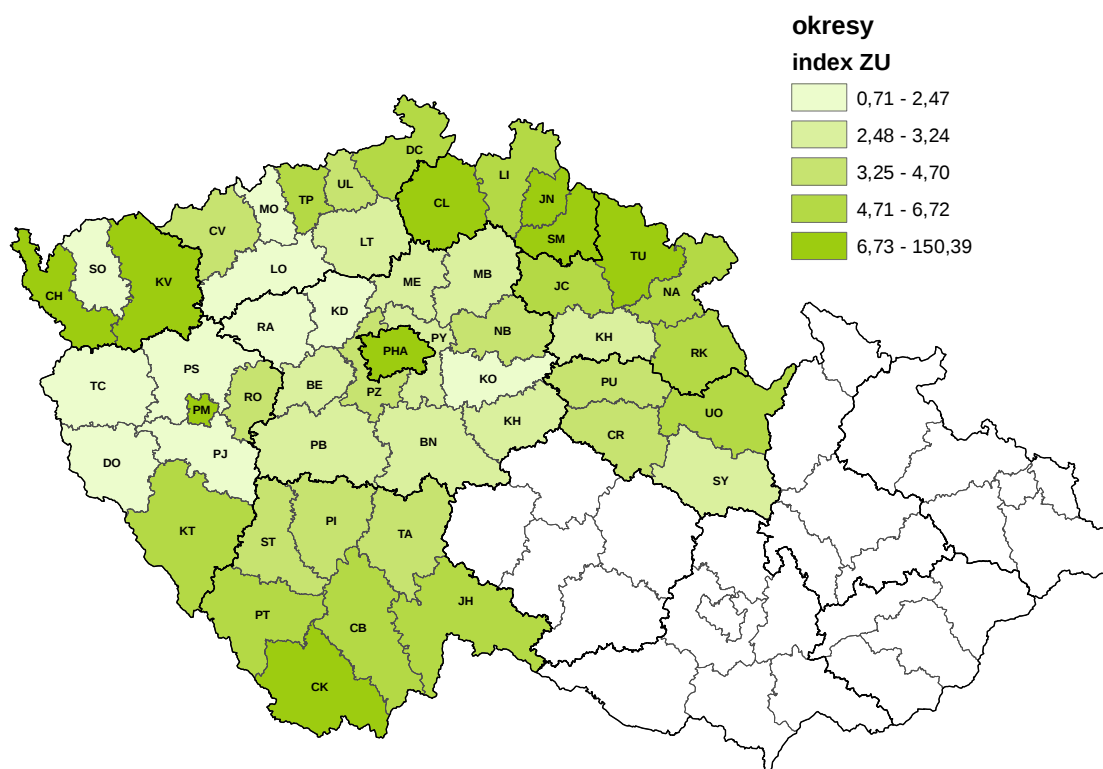
4.3 TURISTICKO-REKREAČNÍ ZATÍŽENÍ ÚZEMÍ

Index zatíženosti území rekreačním využíváním (ZU), představuje hustotu lůžek v rekreačních objektech na jednotku plochy. Vyšší hodnoty indexu znamenají vyšší zatíženost území. Index definoval Mariot (1983) a vychází z následujícího vztahu⁶:

$$ZU = \text{počet lůžek v HUZ} / \text{rozloha území v km}^2$$

Tímto ukazatelem lze zevrubně vyjádřit prostorovou diferenciaci cestovního ruchu na regionální i místní úrovni. Interpretace ukazatele je závislá na lokalizaci hromadných ubytovacích zařízení. Prostorové rozložení souvisí s turistickou atraktivností území.

Obrázek 3: Turisticko-rekreační zatížení území

Zdroj: vlastní práce, data ČSÚ, zpracováno v ArcGIS

Pomocí kartografického výstupu lze interpretovat geografické rozložení turisticko-rekreačního zatížení území. Hodnota indexu se pohybuje v poměrně širokém rozpětí od 0,71 až po 150,39. Maximální hodnota (150,39) převyšující sedmáctkrát průměr byla dosažena v Praze, kde na plochu 496 km² připadá téměř 75 tisíc lůžek. Průměrná hodnota

⁶ Do zátěže území by měla být započítána i lůžka v objektech individuální rekreace (chaty a chalupy). Zde jsou počítána data pouze pro veřejné formy cestovního ruchu, druhé bydlení není započítáno.

indexu za celé sledované území je 8,42 lůžek na km². Ve Středočeském kraji je průměrná hodnota ukazatele 2,68. Zároveň se zde nachází okres Kolín, který dosáhl minimální hodnoty (0,71). V tomto okrese je pouze 530 lůžek, což je nejmenší počet z celého území. Ve Středočeském kraji by pravděpodobně index nabyl vyšších hodnot v případě zahrnutí objektů individuální rekreace (chaty a chalupy), protože některé okresy v tomto kraji tvoří rekreační zázemí Prahy. Největšího zatížení dosahují okresy Trutnov, Semily, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Karlovy Vary, Cheb, Český Krumlov. Vyšší zatížení těchto okresů souvisí nepochybně s turistickou atraktivitou území. Do jmenovaných okresů zasahují některé horské oblasti (Krkonoše, Jizerské hory), vodní plochy (Lipno) a lázeňská místa (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně). Do tohoto intervalu se dostal i okres Plzeň-město, který má nejmenší rozlohu (261 km²), ale nachází se v něm skoro 4 tisíce lůžek. Nejméně zatížená území se nacházejí v Plzeňském, Ústeckém, Karlovarském a Středočeském kraji. V těchto oblastech pravděpodobně nízký počet lůžek na km² opět souvisí s turistickou atraktivitou. Jde většinou o území s venkovskou krajinou s průměrnými nebo minimálními předpoklady pro cestovní ruch a nižší koncentrací přírodních a kulturně historických atraktivit.

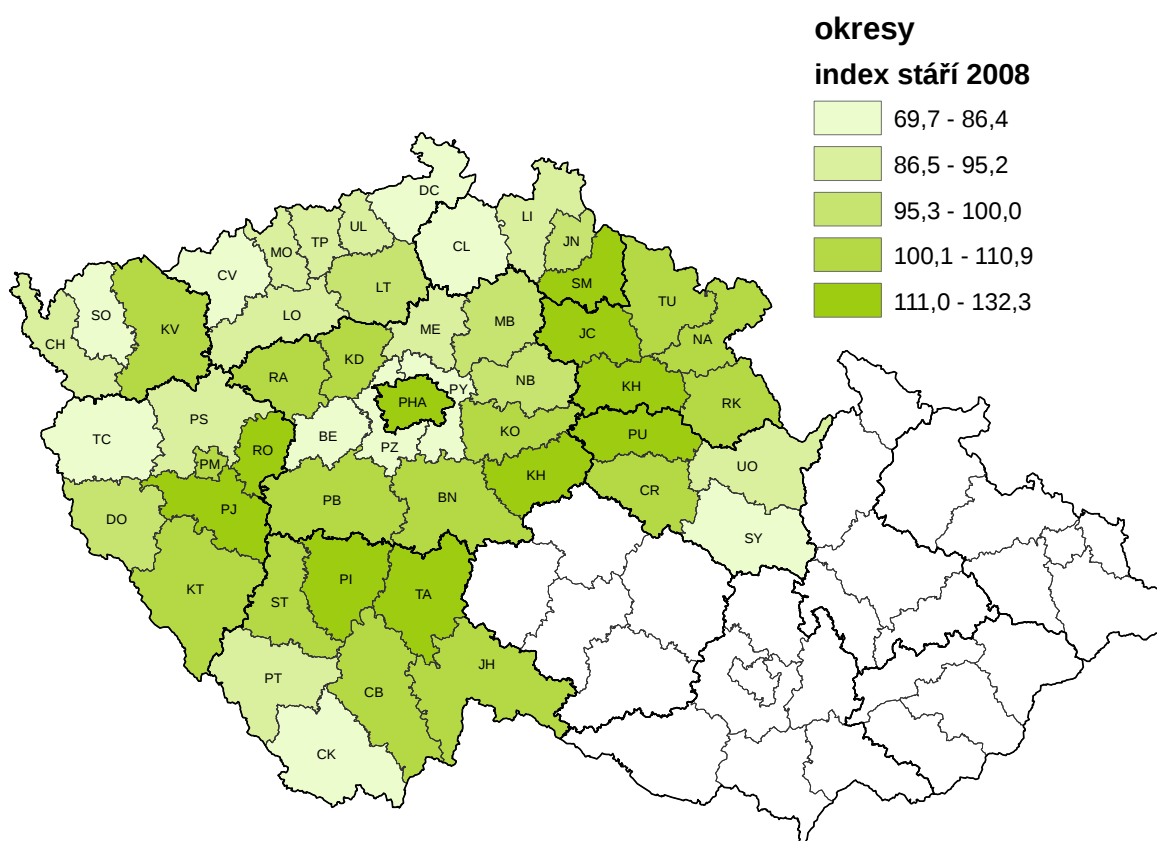
5 SENIOŘI A JEJICH VLIV NA TRH ČR

5.1 VÝVOJ POPULACE PODLE VĚKU

Věk patří mezi základní demografické charakteristiky. Za demografické stárnutí se považuje proces stárnutí populace, která prodělává přechod od populace progresivní (s převahou mladých, kde počet narozených roste) k regresivní (převládají v ní starší osoby, populace početně neroste a umírá více osob než se narodí). „Stáří“ populace lze vyjádřit s pomocí **indexu stáří (IS)**, který je konstruován jako poměr starých osob a dětí v obyvatelstvu. Udává počet osob ve věku 65+ let připadajících na 100 osob ve věku 0-14 let. Vyjadřuje míru stárnutí populace a je mezinárodně srovnatelný.

$$IS = \text{počet osob 65+} / \text{počet osob 0-14 let} * 100$$

Obrázek 4: **Index stáří v roce 2008**

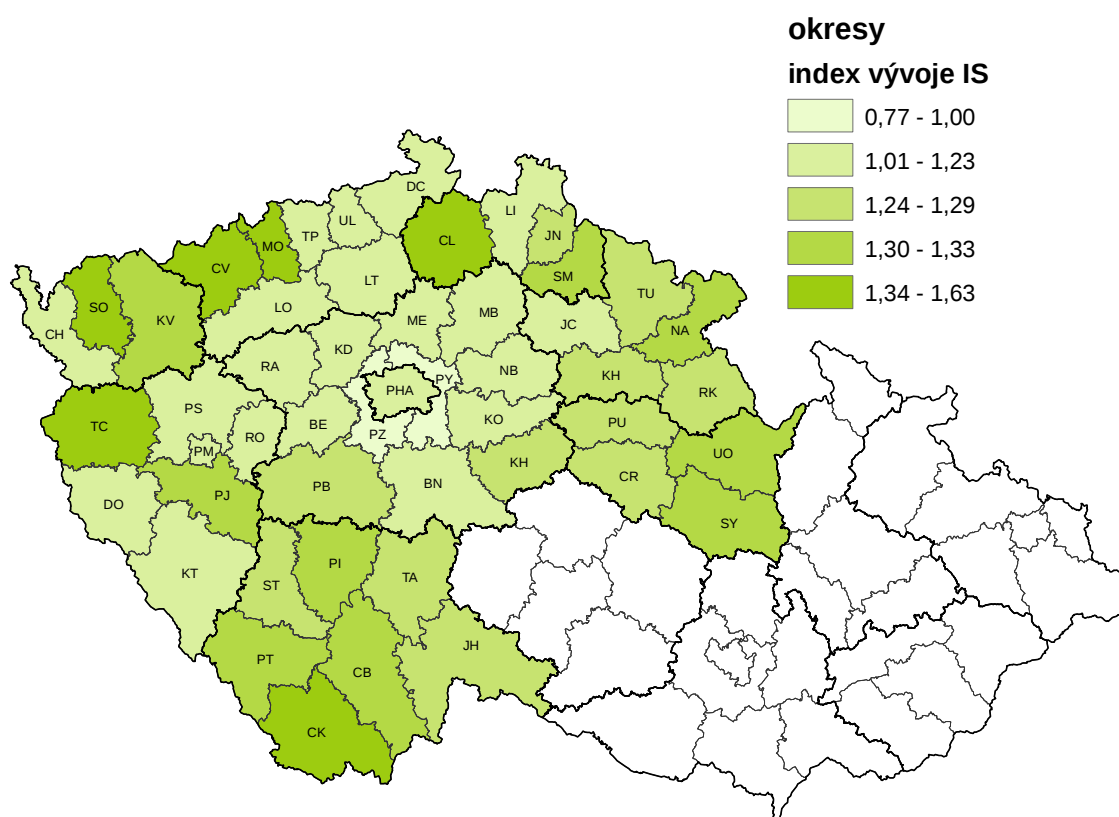
Zdroj: vlastní práce, data ČSÚ, zpracováno v ArcGIS

V oblastech, kde přesáhl index stáří hodnotu 100, překročil počet seniorů počet obyvatel do 14 let. Přes tuto hodnotu se dostalo 50 % okresů. Mezi okresy s nejvyššími dosaženými hodnotami patří například Praha, Plzeň-jih, Hradec Králové, Pardubice. U nich můžeme

předpokládat spojitost vyššího podílu starších osob s jejich koncentrací ve velkoměstech, související s probíhajícími procesy suburbanizace, kdy se nižší věkové kategorie (rodiny s dětmi) stěhují do obcí v okolí velkých měst. Relativně nejmladší je obyvatelstvo severozápadních Čech (Ústecký a Liberecký kraj).

Vývoj indexu stárí zjistíme porovnáním dat z let 1999 a 2008. Situaci znázorňuje následující obrázek.

Obrázek 5: **Index vývoje IS 2008/1999**

Zdroj: vlastní práce, data ČSÚ, zpracováno v ArcGIS

Hodnot menších než 1 bylo dosaženo pouze u dvou okresů – Praha-východ a Praha-západ, tedy u těchto okresů index stárí poklesl v roce 2008 na nižší hodnotu oproti roku 1999. Zde je opět patrný vliv suburbanizačních procesů – mladí lidé si staví domy v obcích v zázemí Prahy s dobrou dopravní dostupností. V ostatních okresech index vzrůstá různým tempem. Nejrychleji vzrostl v okresech Český Krumlov, Sokolov, Tachov, Česká Lípa, Chomutov a Most, kde se z průměrné hodnoty 56,38 (1999) vyšplhal na 80 (2008). Zvyšování indexu stárí dokládá demografické stárnutí populace.

5.2 STÁRNUTÍ POPULACE A DŮSLEDKY PRO CESTOVNÍ RUCH

Obrázky 4 a 5 znázorňují situaci, ke které dochází v populaci – tedy její demografické stárnutí. Tyto změny mají důsledky pro cestovní ruch. Turisté ve zralém věku již tvoří významnou část trhu a jejich podíl nadále poroste. Predikce vývoje v ČR do roku 2065 je uvedena v příloze. Současný stav dokumentuje následující tabulka, která vypovídá o zhruba patnáctiprocentním zastoupení seniorů v české populaci.

Tabulka 2: **Procentuální zastoupení obyvatel ve věku 65+ v roce 2008**

Kraj	Obyv. celkem	Obyv. 65+	Procento 65+
Hlavní město Praha	1 233 211	195 159	15,83
Středočeský	1 230 691	175 369	14,25
Jihočeský	636 328	94 248	14,81
Plzeňský	569 627	86 754	15,23
Karlovarský	308 403	42 119	13,66
Ústecký	835 891	111 074	13,29
Liberecký	437 325	60 702	13,88
Královéhradecký	554 520	86 858	15,66
Pardubický	515 185	77 795	15,10
Olomoucký	642 137	97 156	15,13
Moravskoslezský	1 250 255	180 942	14,47
Zlínský	591 412	91 512	15,47
Jihomoravský	1 147 146	178 198	15,53
Vysočina	515 411	78 266	15,19

Zdroj: vlastní výpočty, data ČSÚ

5.2.1 PROFIL SENIORŮ Z HLEDISKA CESTOVNÍHO RUCHU

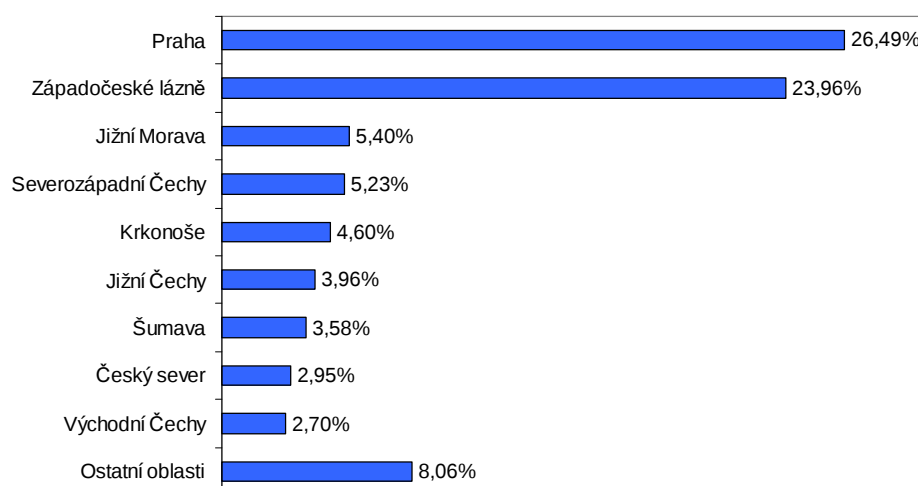
Životní styl seniorů se značně liší od stylu předchozích generací, a proto současní senioři volí nové způsoby trávení volného času. Jsou lépe vzdělaní, aktivnější, bohatší a požadují kvalitu ve všech aspektech jejich cestování. Mezi nejoblíbenější aktivity seniorů na dovolené patří nákupy (29 %), návštěvy historických míst a muzeí (15 %), návštěvy kulturních akcí a festivalů (11 %), outdoorové aktivity (11 %), návštěvy národních parků (8 %), návštěvy pláží (7 %). Další průzkumy uvádějí, že lidé ve věku 50+ mají tendenci cestovat více než třikrát v roce (68 %), cestují autem (46 %), důvodem je relaxace (42 %) nebo zážitek (32 %). Cestovní preference z hlediska doprovodu jsou: s partnerem (39 %), s rodinou (22 %), ve skupině (16 %) (Avcikurt, 2009).

Výzkumy českého prostředí provádí agentura CzechTourism. Získané informace se v některých ohledech shodují z průzkumy ze zahraničí. V projektu **Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky** (dále jen Monitoring návštěvníků) se sleduje profil návštěvníků, jejich struktura a postoje k cestovnímu ruchu. Dotazování jsou jak domácí, tak zahraniční turisté na území celé ČR.

Dosažené výsledky nám pomohou vytvořit si lepší představu o skupině seniorů. Ve věkové kategorii **60 a více let** bylo zastoupeno 6 310 rezidentů (73 %) a 2 334 nerezidentů (27 %), kteří přijeli z Německa 17 %, Rakouska 2 %, Slovenska 1 %, Polska 1 % a Nizozemí 1 % a dalších států, které jsou zastoupeny v nepatrné míře.

Výsledky šetření

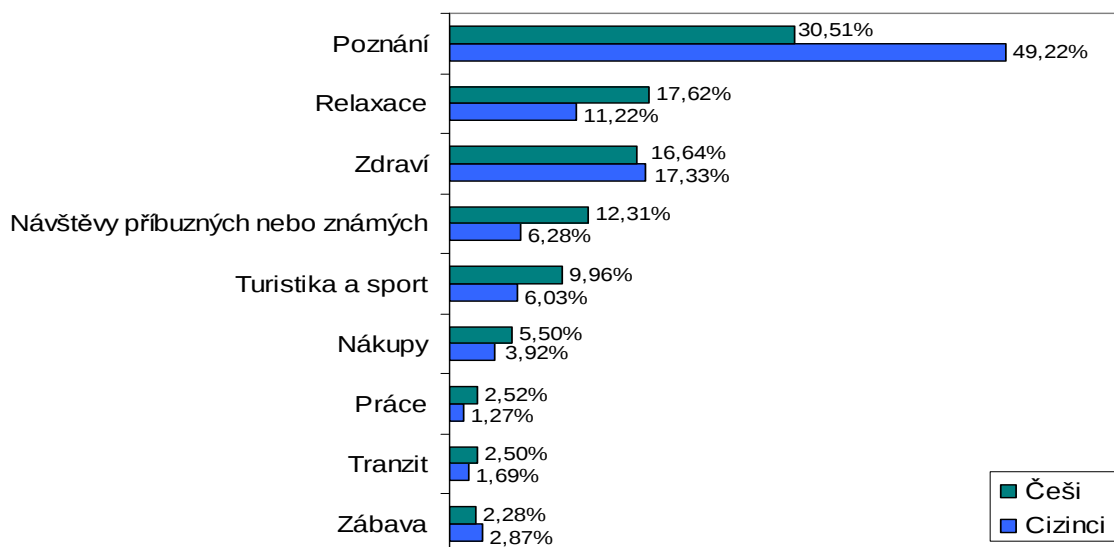
Graf 1: Navštívený region během pobytu v ČR - cizinci

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

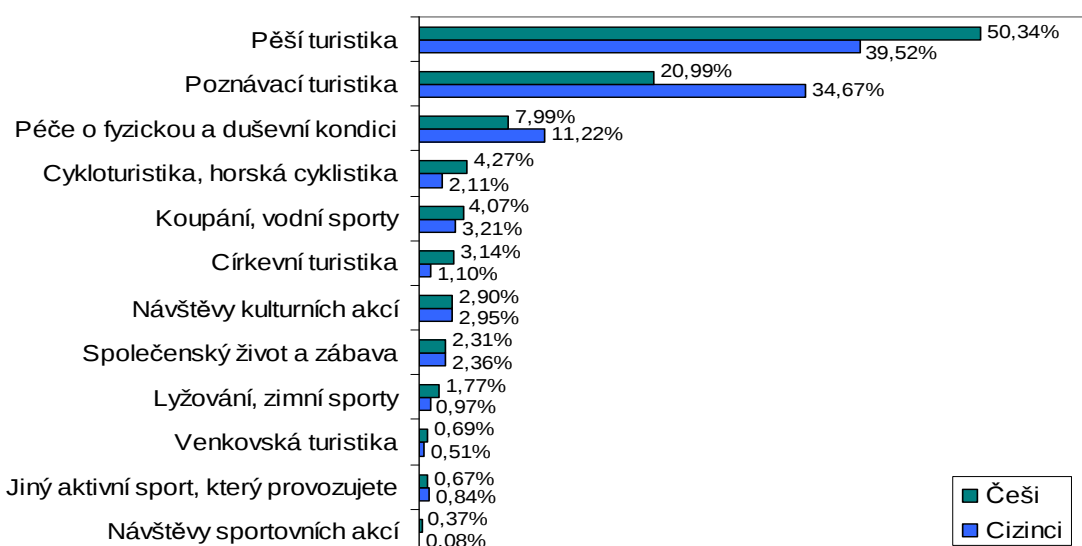
Polovina seniorů přijíždějících ze zahraničí jako cílové místo volí Prahu nebo Západočeské lázně. Souvisí to s jejich motivací k účasti na cestovním ruchu, kdy téměř polovina z nich jako hlavní důvod uvádí poznání a 29 % seniorů přijíždí z důvodu relaxace a zlepšení zdravotního stavu. O zbylou polovinu turistů se dělí ostatní regiony. Obdobné informace za skupinu rezidentů nejsou k dispozici.

Graf 2: **Převažující důvod návštěvy**

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

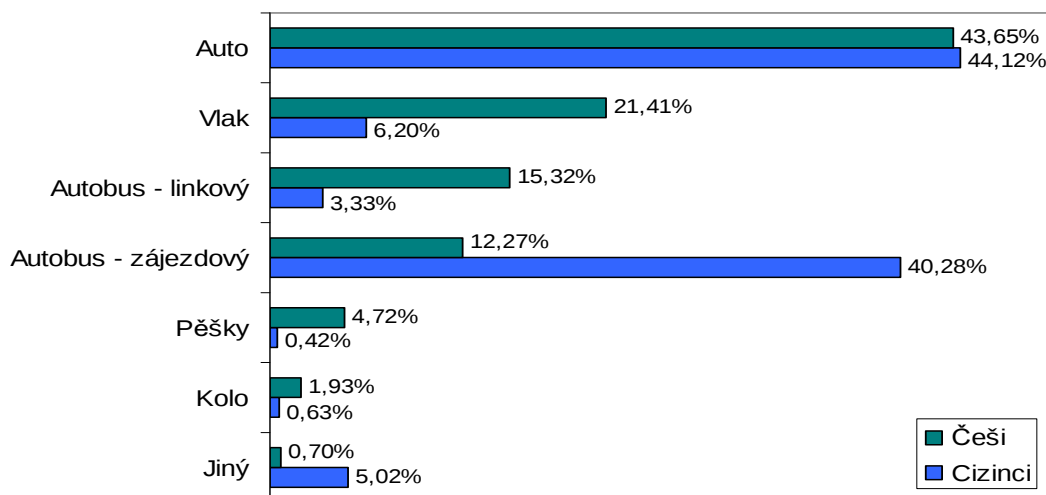
Graf 3: **Nejoblíbenější aktivity**

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Z předchozích grafů lze získat představu o motivaci seniorů k účasti na cestovním ruchu. Jejich hlavními důvody pro cestování jsou poznání, zdraví a relaxace, přičemž mezi nejoblíbenější aktivity v navštívené destinaci patří pěší turistika, poznávání a péče o fyzickou a duševní kondici. O ostatní aktivity jeví senioři menší zájem.

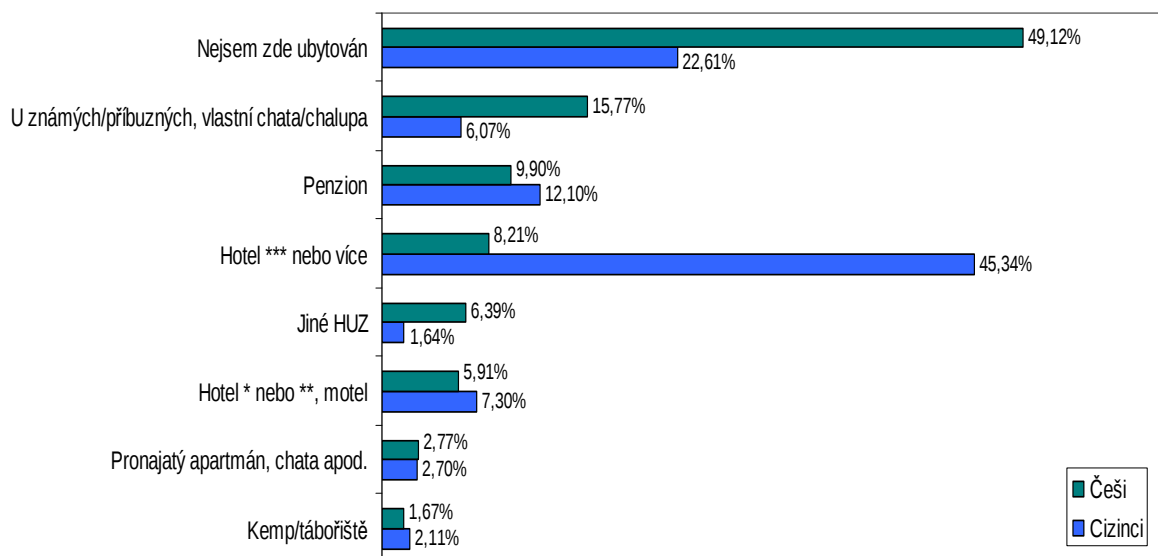
Graf 4: Využitý dopravní prostředek

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Nejčastěji využívaným dopravním prostředkem je jak v domácím, tak v příjezdovém cestovním ruchu osobní automobil. U zahraničních návštěvníků poměrně velká skupina přijela zájezdovým autobusem, z čehož lze odvodit, že se zúčastnili organizované cesty. Jiným dopravním prostředkem u cizinců je zřejmě letadlo.

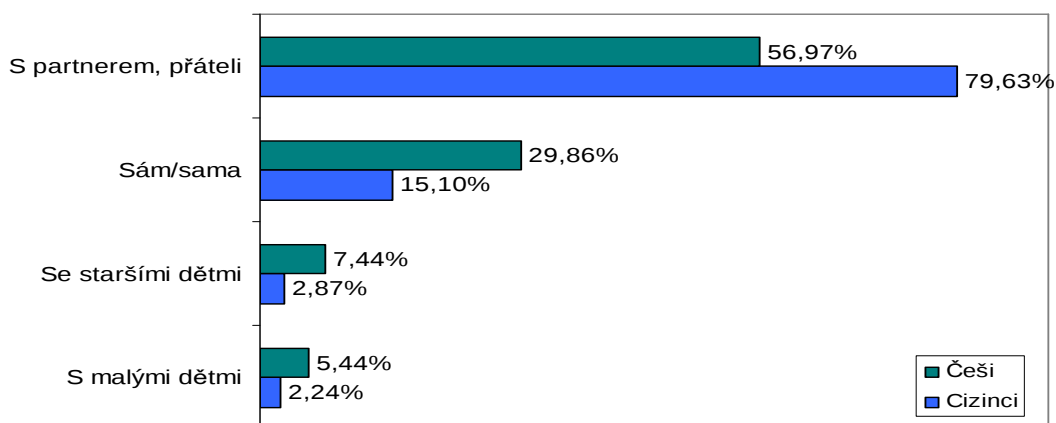
Graf 5: Využitý typ ubytování

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Téměř polovina domácích turistů není na dovolené ubytována (výletníci) nebo využívá tzv. druhého bydlení (chaty, chalupy), popřípadě se ubytovává u příbuzných a známých. Pokud využívají služeb hromadných ubytovacích zařízení, tak jde zpravidla o penziony nebo hotely vyšší kategorie (hotely *** a více). Senioři ze zahraničí preferují taktéž hotely vyšší kategorie, což dokazuje, že požadují vyšší kvalitu poskytovaných služeb.

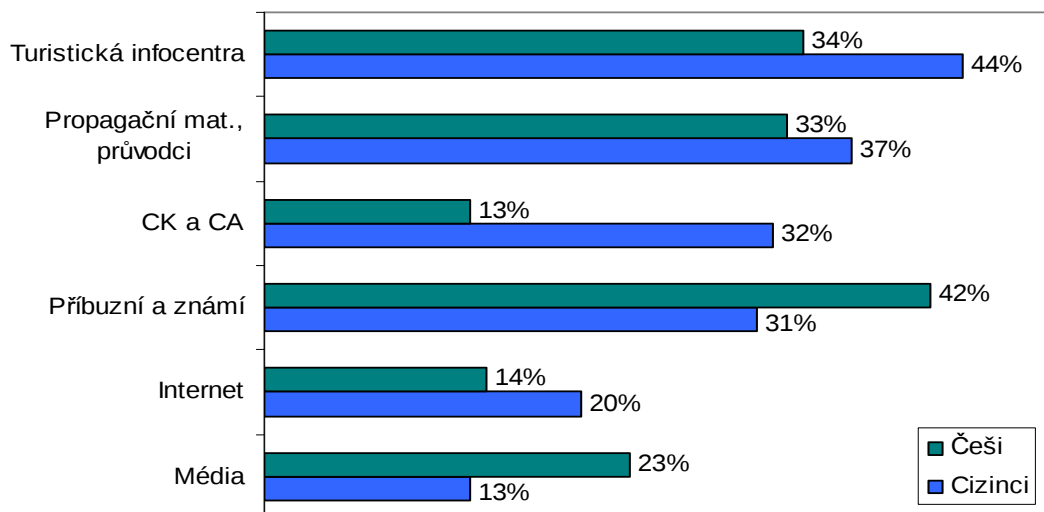
Graf 6: S kým cestuje

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Senioři nejraději cestují s partnerem nebo přáteli. V případě cestování s dětmi se můžeme usuzovat, že jde o jejich vnoučata.

Graf 7: Využité informační zdroje

Zdroj: vlastní práce, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Nejpoužívanějším zdrojem informací jsou u obou skupin seniorů turistická informační centra. Téměř stejnou hodnotu mají informace od příbuzných a známých, což dokládá důležitost šíření informací způsobem „word of mouth“. Internet jako informační zdroj má poměrně velké zastoupení, což poukazuje na to, že dnešní senioři jsou počítačově gramotní a internetu může být využito jako komunikačního kanálu. Menší význam pro získávání informací mají média.

Z dalších charakteristik lze zmínit například délku pobytu. U domácích návštěvníků jsou nejvíce oblíbené jednodenní výlety (50 %), zahraniční turisté nejčastěji stráví v České republice 3-7 nocí. Rozdílnost existuje ve výdajích na osobu a den. Češi se pohybují nejčastěji v intervalu do 200 Kč, respektive 201-500 Kč. Cizinci mají nejčastěji výdaje v rozmezí 501-1000 Kč a 1001-2000 Kč. Téměř 77 % českých návštěvníků své návštěvy opakuje, u zahraničních je podíl nižší, 42 % uvádí svou návštěvu jako první.

Zjištěné výsledky mají v praktické podobě pro produkty a služby cestovního ruchu několik důsledků. Skupina seniorů není homogenní, ale tvoří ji mnoho odlišných segmentů. K uspokojení poptávky musí být trh segmentován na více úrovních s ohledem na rozdílnost v příjmech, věkových skupinách, pohlaví, životním stylu a zájmech. Produkty by měli vycházet z preferencí seniorů a pružně reagovat na jejich změny.

5.2.2 NABÍDKA PRO SENIORY

Produkty, které v současnosti vytvářejí nabídku pro segment seniorů, jsou konstruovány zhruba na stejné bázi. Jsou to pobyty nabízené lázněmi, cestovními kanceláři, prostřednictvím cestovních agentur nebo prostřednictvím internetu. Kategorie seniorů jsou vymezeny věkem od 50, 55 a 60 a více let (liší se dle jednotlivých poskytovatelů služeb). Pobyt je předem sestavenou kombinací různých služeb, které se specializují na požadavky této věkové skupiny.

Typický lázeňský/wellness pobyt pro seniory zahrnuje služby:

- o ubytování (6-7 nocí);
- o stravování (polopenze, plná penze);
- o lékařská konzultace;
- o lázeňské procedury (různé kombinace – masáže, koupele, obklady, inhalace, ...);
- o volný vstup do bazénu;
- o káva a zákusek, zapůjčení županu, malý dárek, taneční večer (většinou pouze jedno z uvedených).

Od klasických pobytů se seniorské pobyty liší větší délkou pobytu, lékařskou konzultací (zajišťuje sestavení programu s ohledem na aktuální klientův zdravotní stav), někdy nižší cenou. Většina produktů pro seniory obsahuje v nabídce odpolední kávu a dezert. Některé pobyty obsahují i účast na společenském večeru.

6.1.2 WELLNESS TURISTIKA

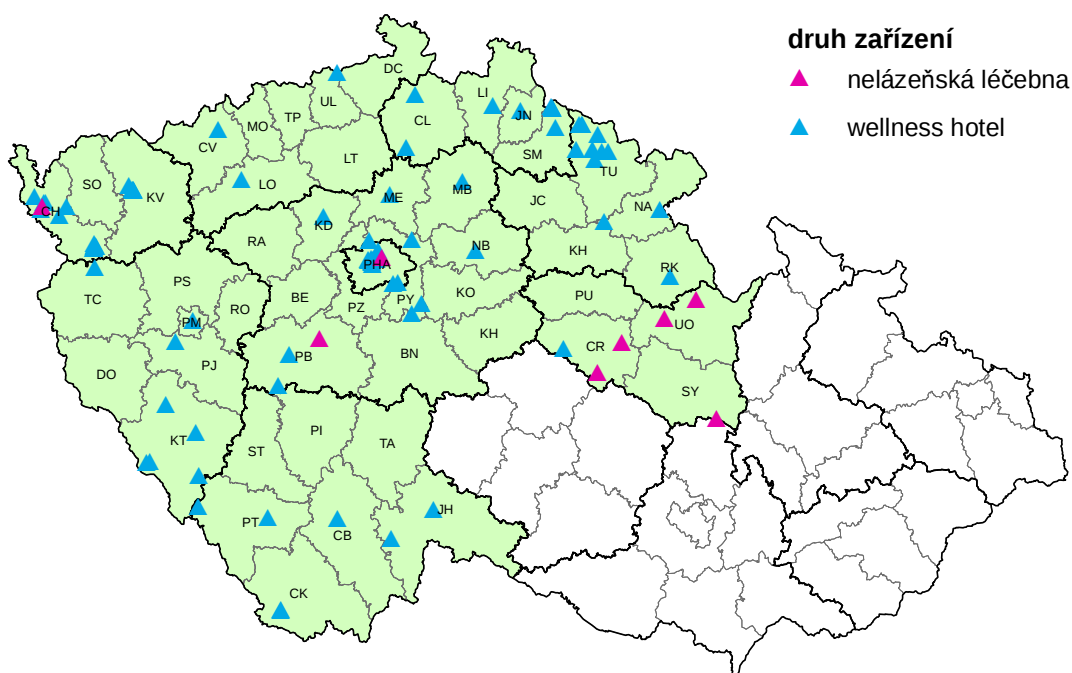
Wellness může být chápáno jako synonymum zdravého životního stylu a jeho cílem je zvýšení kvality života. Je atraktivní pro všechny věkové skupiny, ale nejvíce se o něj, jako o životní styl, zajímají osoby středního a staršího věku. Wellness získává stále větší popularitu, proto je vnímáno jako perspektivní obor podnikání. Ve světě počet wellness zařízení neustále narůstá a hovoří se o vzniku wellness cestovního ruchu, kdy turisté, kteří neaplikují wellness v běžném životě se snaží udělat něco pro své zdraví o dovolené. V České republice vznikají dvě formy tohoto cestovního ruchu – lázeňský a hotelový wellness.

U **lázeňského wellness** se jedná o relaxační samoplátdecké pobyty, které se vyznačují kratší délkou a vyššími nároky zákazníků na kvalitu poskytovaných služeb a jejich nabídku.

V případě specializovaných **wellness hotelů** jde o rozšíření nabídky ubytovacích služeb o wellness centrum, tvořené kosmetickým salonem, sportovním a relaxačním centrem. V hotelu je možnost zdravého stravování a wellness stylu odpovídá i celková atmosféra.

Wellness zařízení jsou nejvíce koncentrována v oblasti Krkonoš, lázeňského trojúhelníku a Prahy. Tyto oblasti jsou turisty oblíbené a wellness zařízení jsou do nich situována, protože jejich výstavba není podmíněna existencí přírodních léčivých zdrojů .

Obrázek 7: **Wellness v Čechách**

Zdroj: vlastní práce, data CZeCOT, zpracováno v ArcGIS

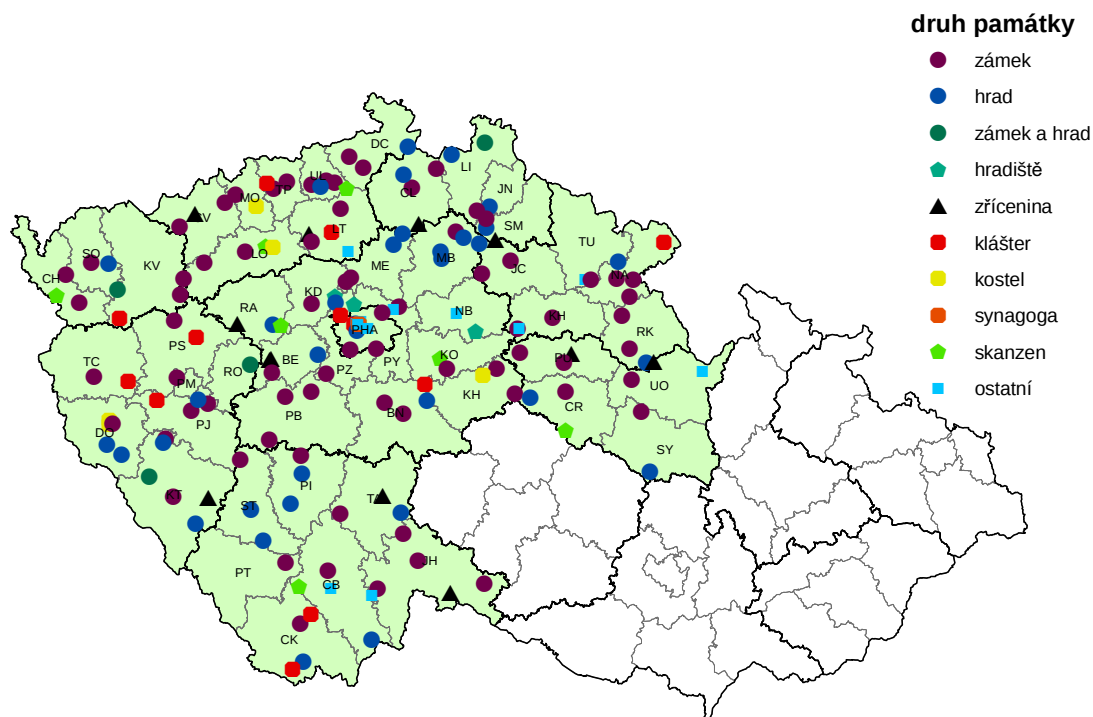
6.2 KULTURNĚ-POZNÁVACÍ CESTOVNÍ RUCH

Motivací pro účast na kulturně-poznávacím cestovním ruchu je poznávání kulturního dědictví, kultury, života rezidentů nebo zábava. Zahrnuje návštěvy muzeí, galerií, pamětihodností nebo společenských akcí, výstav a různých festivalů.

Poznání je podle Monitoringu návštěvníků u seniorů na prvním místě. Za poznáním přijíždí polovina návštěvníků ze zahraničí a jako hlavní důvod návštěvy ho uvádí 30 % domácích návštěvníků.

Kulturně-historické památky představují v České republice z hlediska cestovního ruchu významnou atraktivitu. Následující obrázek ukazuje prostorové rozložení kulturních atraktivit ve sledovaném území. Zachyceno je celkem 182 památek. Z toho je 78 zámků, 39 hradů, 12 zřícenin, dále jsou zobrazeny církevní památky (kostely, chrámy, kláštery, synagogy, hřbitovy), památky lidové architektury a další (věže, tvrze). Významnost zobrazených památek dokladuje fakt, že 82 z nich je zařazeno na seznam národních kulturních památek a 42 na seznam kulturních památek. Praha, Kutná Hora, Český Krumlov, Holašovice a Litomyšl mají na svém území památky zapsané na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

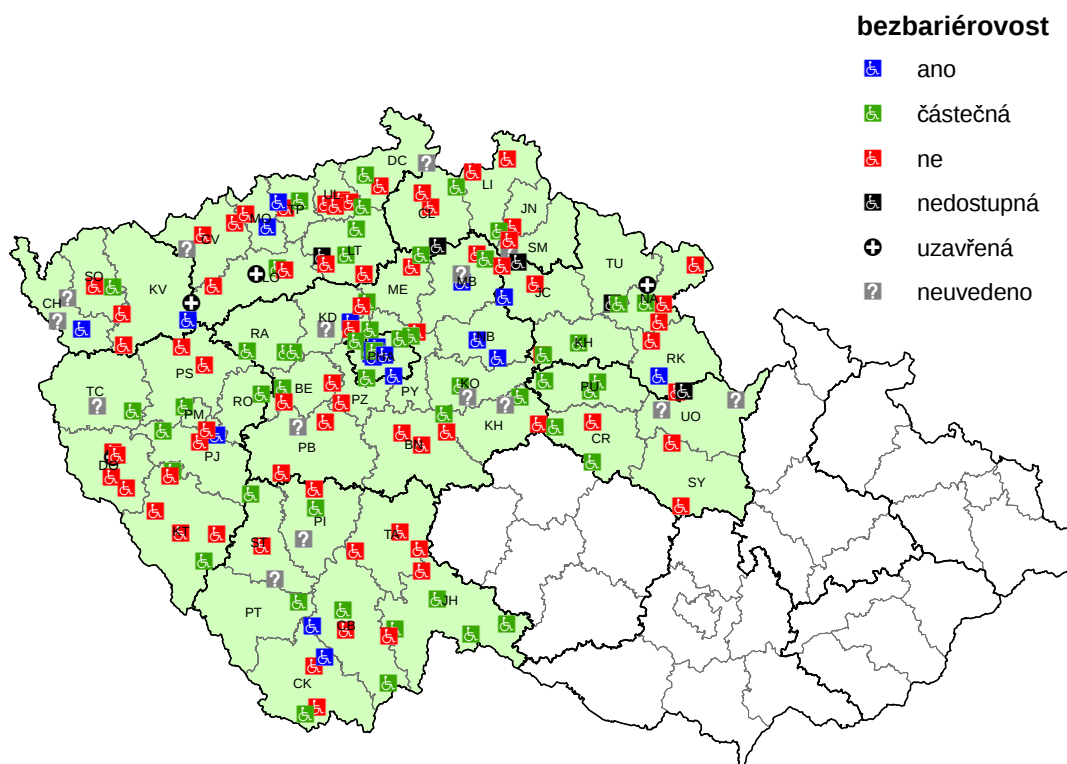
Obrázek 8: Památky v Čechách

Zdroj: vlastní práce, data Jak dobýt hrad 1 a 2, zpracováno v ArcGIS

Řada seniorů může mít pohybové omezení. Také návštěva některých památek, především těch ve vyšších polohách (hradů, zřícenin) vyžaduje vyšší fyzickou zdatnost. Informace o omezeních a bariérách mohou být pro seniory velice důležité při plánování dovolené. Dostupnost památek je znázorněna na obrázku.

Obrázek 9: **Bezbariérovost památek**

Zdroj: vlastní práce, data Jak dobýt hrad 1 a 2, zpracováno v ArcGIS

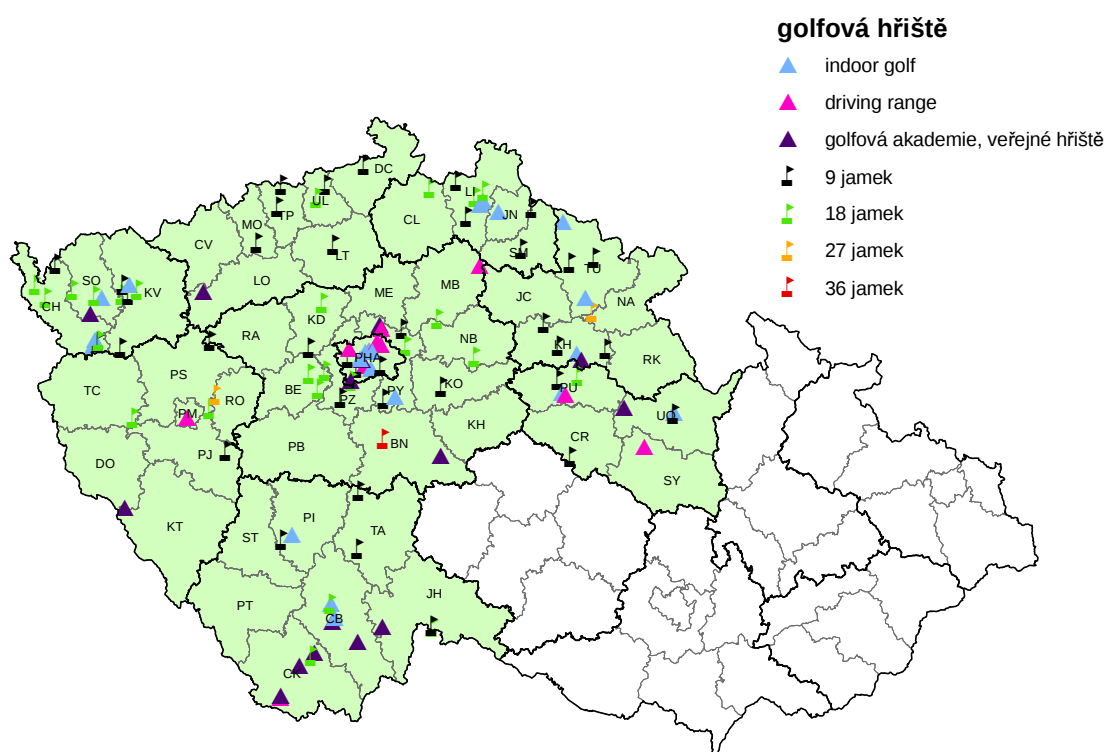
6.3 GOLFOVÁ TURISTIKA

Golf, jako rekreační aktivita, je sportem, který může vykonávat prakticky kdokoli, od dětí po seniory. Na tělesných dispozicích nezáleží tolik jako u jiných sportů. V České republice je prozatím vnímán jako luxusní koníček, který si můžou dopřát jen nejbohatší lidé. Toto tvrzení není zcela pravdivé. Uvádí se, že při rekreační hře jsou výdaje na golf srovnatelné například s výdaji na sjezdové lyžování. I přesto, že golf je individuální sport, dochází při něm k setkávání s řadou lidí, což je podle výzkumů jednou z preferencí seniorů. Golf také splňuje požadavek aktivního trávení volného času.

CzechTourism prezentuje Českou republiku jako golfovou destinaci a mezi potenciální klienty mimo jiné zahrnuje golfisty ve věku mezi 40-70 lety. Podle výzkumu příjezdové golfové turistiky byl podíl hráčů ve věku 51-60 let 28 %, 61-70 let 21 % a ve věku nad 71 let 3 % (2008). V České republice je registrováno přibližně 40 tisíc hráčů (2008) a cca 90 outdoorových hřišť.

Golf jako produkt cestovního ruchu lze kombinovat s dalšími produkty, například lázněmi nebo návštěvou památek. Golfová hřiště v Čechách dokumentuje následující obrázek.

Obrázek 10: **Golf v Čechách**

Zdroj: vlastní práce, data CZeCOT, zpracováno v ArcGIS

7 MODELOVÁNÍ POTENCIÁLU CESTOVNÍHO RUCHU

Jednotlivé modely byly vytvořeny pomocí metod **prostorové analýzy**. Při sestavování modelu celkového potenciálu byly vzaty v úvahu jeho dvě složky – lokalizační a realizační podmínky cestovního ruchu.

Lokalizační podmínky umožňují umístění a rozvíjení aktivit CR v určitém území na základě existence atraktivit v podobě místní přírody a krajiny a místních kulturních hodnot a pozoruhodností (Bína, 2002).

Druhou skupinou jsou tzv. realizační podmínky, které umožňují uspokojovat nároky účastníků cestovního ruchu. Zahrnujeme mezi ně zejména dopravní dostupnost a vybavenost území ubytovacími, stravovacími, sportovními, kulturními a jinými zařízeními (Bína, 2002).

Někdy jsou tyto složky označovány jako primární a sekundární nabídka.

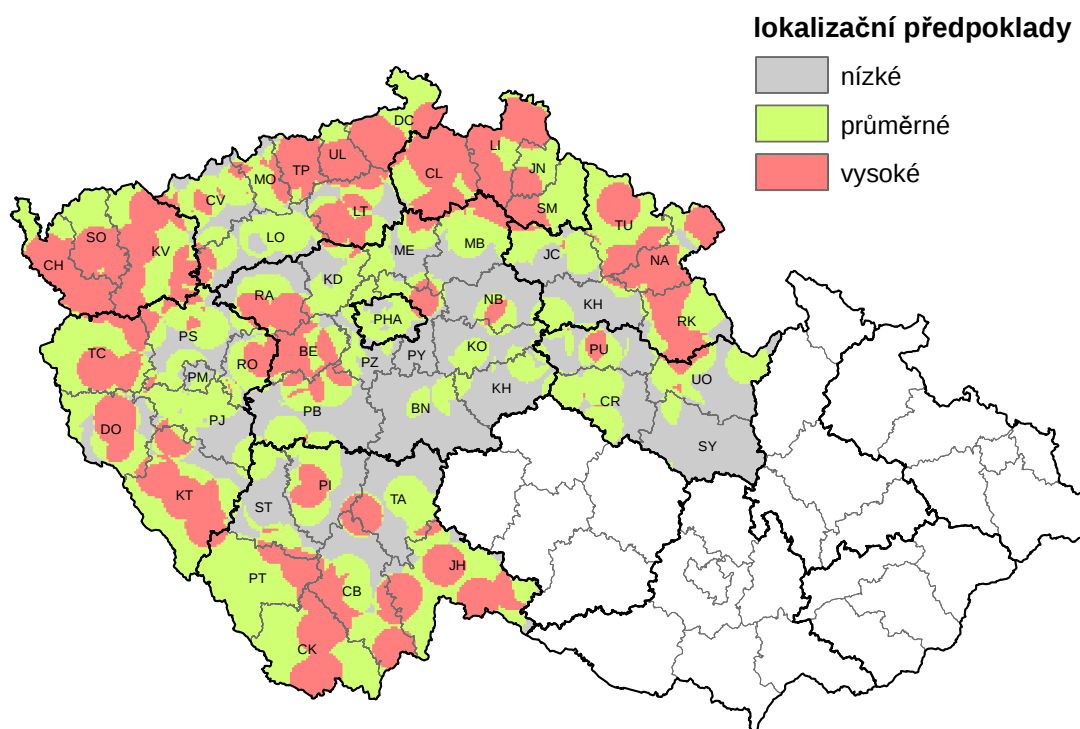
Celkový potenciál získáme složením dílčích potenciálů. Jednotlivé složky jsou vyhodnocovány za území okresů.

7.1 LOKALIZAČNÍ PODMÍNKY CR

Do **lokalizačních podmínek** byly zařazeny kulturně-historické památky a lázeňská místa (kulturně-historický potenciál), národní parky a chráněné krajinné oblasti, vodní a lesní plochy (přírodní potenciál). Model byl získán součtem reklasifikovaných rastrových vrstev výše zmíněných proměnných.

Obrázek 11 charakterizuje vhodnost sledovaného území pro výkon aktivit jako je pěší turistika a cykloturistika a pro rozvoj lázeňského a kulturně-poznávacího CR.

Obrázek 11: **Lokalizační podmínky**

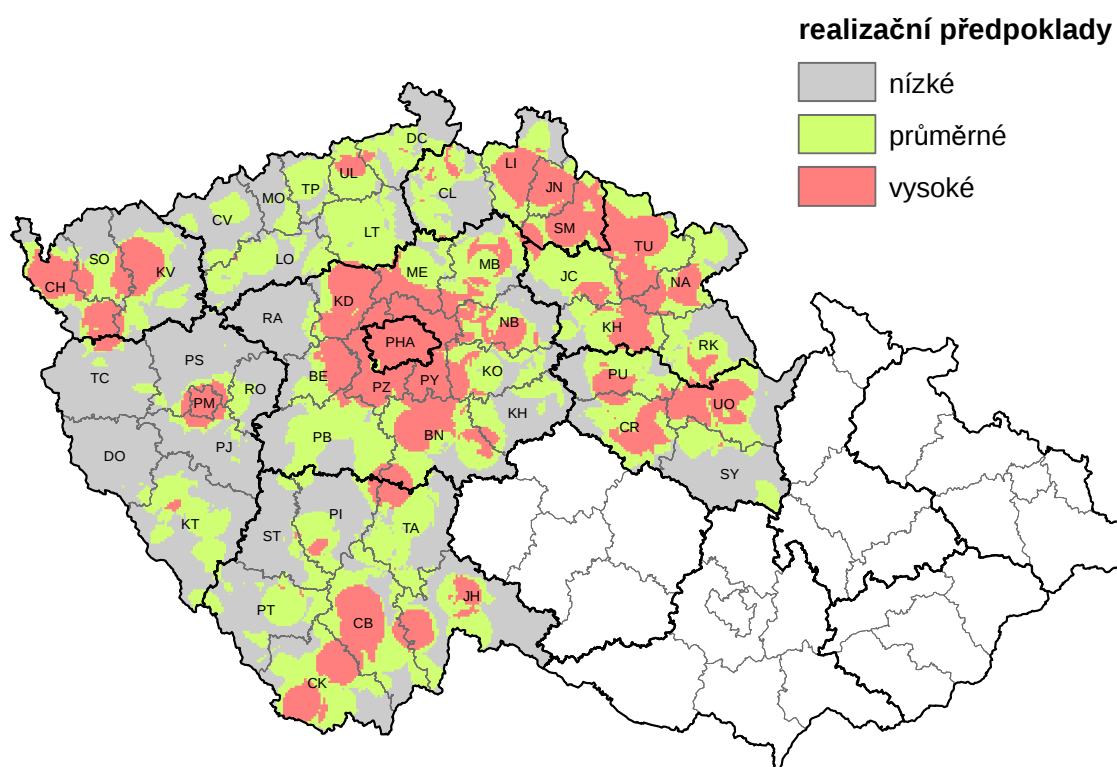
Zdroj: vlastní práce, zpracováno v ArcGIS

Hodnoty s nejvyšším potenciálem byly vygenerovány v lokalitách, které vykazují nejvyšší podíly lesních a vodních ploch, národních parků a chráněných krajinných oblastí (Šumava, Křivoklátsko, České středohoří, atd.), a zároveň se na jejich území nacházejí kulturně-historické památky nebo lázeňská místa. Například Praha vykazuje průměrné lokalizační předpoklady, byť má nejvyšší zastoupení kulturně-historických památek, ale na jejím území je velmi nízký podíl vhodných ploch k rekreaci (CHKO, NP). Oblasti s nejnižším přírodním a kulturně-historickým potenciálem převážně spadají na území Středočeského a Pardubického kraje.

7.2 REALIZAČNÍ PODMÍNKY ČR

Do **realizačních podmínek** byla zařazena dopravní dostupnost (silnice a železnice), vybavenost ubytovacími kapacitami (počty lůžek), sportovně-rekreačními zařízeními (golfová hřiště, wellness zařízení, koupaliště a bazény) a kulturně-společenskými zařízeními (galerie, kina, muzea, divadla, přírodní amfiteátry).

Obrázek 12: **Realizační podmínky**

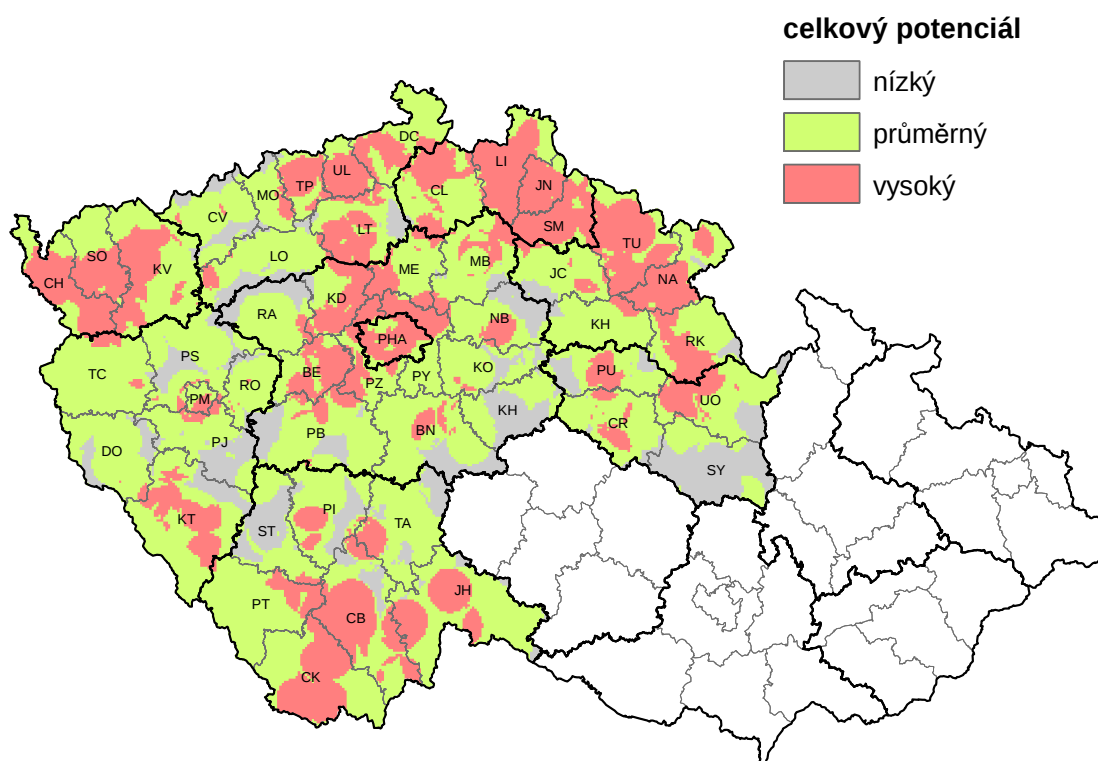
Zdroj: vlastní práce, zpracováno v ArcGIS

Při zkoumání infrastrukturní vybavenosti lze říci, že v některých místech je koncentrována do podobných lokalit ve kterých jsou nejlepší lokalizační předpoklady. Jsou to především regiony, které jsou přirozeně vnímány jako hlavní oblasti cestovního ruchu v ČR, a proto zde existuje patřičná infrastruktura. Příkladem zmiňme oblast Západočeských lázní, Krkonoš a Prahu. Ostatní oblasti s vysokým potenciálem taktéž disponují lepší dopravní dostupností, vyšším počtem ubytovacích kapacit a zařízení využitelných pro účely cestovního ruchu než zbytek území. Jedná se hlavně o větší města, ve kterých je přirozeně koncentrováno více kulturních a sportovních zařízení než ve vesnicích. Nízký potenciál v oblasti západních Čech pravděpodobně souvisí s nižší hustotou dopravní sítě, než jakou vykazuje zbytek sledovaného území. Je třeba zmínit, že kromě existence infrastruktury samotné, je také důležitý její kvalitativní aspekt.

7.3 MODEL CELKOVÉHO POTENCIÁLU

Celkový potenciál vznikl překrytím dílčích potenciálů, jehož jsou obě složky nedílnou součástí a nelze je vnímat jako oddělené. Ve výsledku znázorněném na obrázku 13 je lokalizačním a realizačním podmínkám přikládána stejná důležitost.

Obrázek 13: Celkový potenciál

Zdroj: vlastní práce, zpracováno v ArcGIS

Spojením vrstev realizačních a lokalizačních podmínek nám vznikla zajímavá situace. Ač jednotlivé složky vykazovaly v některých oblastech nízké hodnoty, jejich spojením dosahuje alespoň průměrných předpokladů pro rozvoj seniorského cestovního ruchu většina sledovaného území.

Je nutno podotknout, že ačkoliv některá místa dosáhla nízkých hodnot složek primární a sekundární nabídky, nelze říci, že by tato území neměla potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Disponují pouze nižším potenciálem pro rozvoj zkoumaných forem CR.

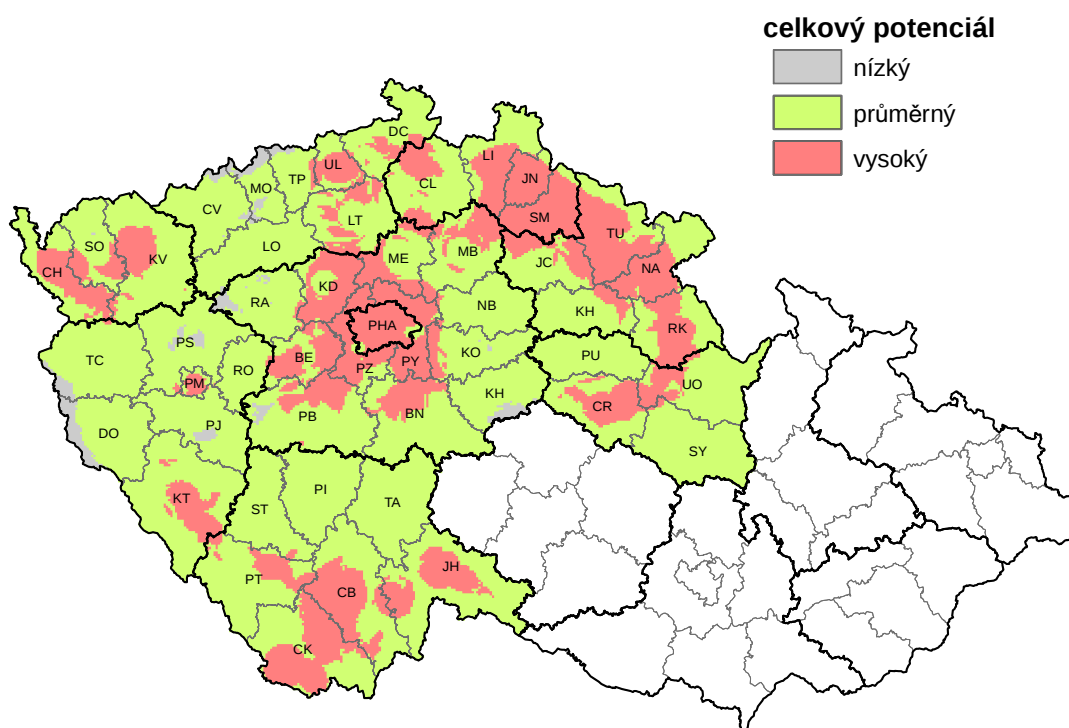
V druhém modelu celkového potenciálu byly zohledněny preference seniorů. Model byl vytvořen pomocí nástroje Weighted Overlay, který umožňuje přiřadit jednotlivým proměnným různé váhy a zohlednit tak jejich důležitost. Hodnoty jednotlivých vah byly stanoveny na základě výsledků Monitoringu návštěvníků v kategorii návštěvníků 60 a více let a jsou uvedeny v tabulce.

Tabulka 3: **Váhy proměnných**

Proměnná	Váha stanovená na základě	Váha v %
podíl NP a CHKO	důvod návštěvy (turistika a sport, poznání)	12
podíl lesních a vodních ploch	důvod návštěvy (turistika a sport)	3
kulturně-historické památky	důvod návštěvy (poznání)	11
lázně	důvod návštěvy (relaxace, zdraví)	10
silniční síť	využitý dopravní prostředek (auto, autobus)	22
železniční síť	využitý dopravní prostředek (vlak)	5
ubytovací zařízení	využitý typ ubytování (ubytován v HUZ)	13
kulturní zařízení	důvod návštěvy (poznání)	11
sportovní zařízení	důvod návštěvy (turistika a sport)	3
wellness zařízení	důvod návštěvy (relaxace, zdraví)	10

Zdroj: vlastní výpočty, data Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Obrázek 14: **Celkový potenciál – Weighted Overlay**

Zdroj: vlastní práce, zpracováno v ArcGIS

Důležitým výsledkem je zjištění, že téměř celé sledované území má alespoň průměrné předpoklady pro rozvoj forem CR vhodných pro seniory. Oblasti s vysokým potenciálem

se nacházejí v Praze a jejím okolí, dále v turistických regionech Západočeských lázní, Krkonoš, Východních Čech, Jižních Čech a části Šumavy.

Atraktivitu těchto regionů pro seniory dokazují i výsledky z Monitoringu návštěvníků (graf 3 v kapitole 5.2). První dvě místa z hlediska návštěvnosti turistických regionů České republiky cizinci obsadila Praha (26,49 %) a Západočeské lázně (23,96 %). Ostatní zmíněné regiony vykazují návštěvnost okolo 4 % a řadí se tak na 5., 6. a 7. místo v návštěvnosti původních 15 turistických regionů v pořadí Krkonoše, Jižní Čechy a Šumava. Výjimku tvoří Okolí Prahy, které navštívilo i přes jeho vysoký potenciál pouhých 1,48 % respondentů.

Nízké hodnoty potenciálu jsou charakteristické pro naprosté minimum sledovaného území.

Z výsledků modelování vyplývá, že znázorněné části území s vysokým potenciálem mají nejlepší předpoklady pro rozvoj seniorského cestovního ruchu a zejména pro tyto oblasti jsou formulovány návrhy a doporučení dalšího možného rozvoje.

8 NÁVRHY A DOPORUČENÍ PRO DALŠÍ ROZVOJ CR

Pro hodnocení prostorových aspektů vybraných forem cestovního ruchu bylo v diplomové práci využito metod indexů, výsledků šetření Monitoringu návštěvníků v turistických regionech ČR a metod prostorové analýzy. Návrhy a doporučení pro další rozvoj vycházejí z výsledků výše uvedených postupů.

Z analýz provedených v programu ArcGIS vyplývá, že potenciál pro rozvoj seniorského cestovního ruchu s ohledem na zvolené formy CR není v Čechách rovnoměrně rozložen. Místa s největším potenciálem jsou koncentrována do několika oblastí (Západočeské lázně, Krkonoše, Praha a další), které jsou zároveň ve většině případů cestovním ruchem nejvíce zatížené. Dokladem je turisticko-rekreační zatížení území (obrázek 3, kapitola 4.3).

Orientace těchto regionů na cílovou skupinu seniorů by mohla pomoci snížit sezónnost, kterou jsou některé oblasti (např. Krkonoše, okolí Lipna) postiženy. Zmírnění sezónních výkyvů by mělo napomoci i zmírnění sezónní nezaměstnanosti, která je důsledkem sezónnosti cestovního ruchu. Pracovníci by se mohli stát zaměstnanci na plný úvazek místo jejich zaměstnávání pouze v období největší vytíženosti.

Z dotazníkového šetření provedeného agenturou CzechTourism (Monitoring návštěvníků) vyplývají některé podstatné skutečnosti ovlivňující rozvoj cestovního ruchu. Polovina návštěvníků (seniorů ve věku 60 let a více) se zdržuje v regionech pouze jeden den. U zahraničních návštěvníků je to čtvrtina. Hlavními důvody návštěvy jsou poznání, relaxace a zdraví. Téměř 60 % domácích a 80 % zahraničních návštěvníků cestuje s partnerem nebo přáteli, 13 % pak přijíždí s dětmi (pravděpodobně vnoučaty). Jako „velmi dobré“ hodnotí nabízené programy pro volný čas pouze 14 % respondentů.

Podotýkané skutečnosti dávají prostor pro vznik nových produktů cestovního ruchu, které by rozšířily nabídku, napomohly prodloužení pobytů v regionech, zmírnily sezónnost a zvýšily konkurenceschopnost. Typický produkt pro seniory je popsán v kapitole 5.3. Území s nejvyšším potenciálem s ohledem na zkoumané formy CR mají dobré předpoklady rozšířit nabídku o některé nové služby.

Stávající produkty by bylo vhodné rozšířit například o služby, které by zahrnovaly:

- o **aspekty poznávací** (organizované jednodenní fakultativní výlety za kulturně-historickými památkami);
- o **vzdělávací aspekty** (besedy se zdravotní tematikou);
- o **pohybové aktivity** (kurz golfu pro začátečníky, Nordic Walking).

Vycházky Nordic Walking

Pěší turistika je nejoblíbenější aktivitou seniorů. Modernější alternativou k pěší turistice je rekreační sport Nordic Walking. Jeho výkon není omezen věkem a taktéž k němu není potřeba vysoká kondice. Je možné ho vykonávat ve městě i v přírodě. Tato činnost pomáhá seniorům zůstat aktivní a lze vhodně kombinovat s lázeňskou a wellness turistikou. Není nutno pro ni budovat zvláštní infrastrukturu, protože využívá stávajících pěších tras.

Skupinové vycházky by mohly zahrnovat několik tras v různých délkách a probíhat formou kurzu pro začátečníky (především seznámení se správnou technikou a krátká procházka). Pro pokročilé by byly určeny delší procházky do okolí s průvodcem společně tréninkem správné techniky.

Služba by zahrnovala instruktora – průvodce a zapůjčení holí.

Sportovně-vzdělávací kurz golfu pro začátečníky „Golf na zkoušku“

Většina seniorů nemá pravděpodobně s golfem žádné zkušenosti. Nabídnout jim možnost si vyzkoušet tuto aktivitu by mohlo mít za následek, že se návštěvníci vrátí do regionu třeba jako rekreační hráči golfu.

Půldenní kurz by obsahoval přednášku o základech hry a golfové etiketě (vzdělávací aspekt), zkoušení odpalů pod dohledem profesionálního trenéra, zapůjčení holí a sadu míčků. Možnost nabízet kurz je v období od dubna do října, kdy jsou golfové hřiště otevřena.

Podpora cestovního ruchu pro všechny

V roce 2010 byl schválen Národní program podpory cestovního ruchu na roky 2010-2013. Jedním z jeho podprogramů je Cestovní ruch pro všechny, který má za cíl zpřístupnit nabídku cestovního ruchu skupinám jako jsou rodiny s malými dětmi, handicapovaní a senioři od 60 let. Druhá výzva tohoto programu by měla být vyhlášena nejpozději v červenci letošního roku.

Možnost získání dotace je příležitostí pro podnikatelské subjekty, které chtějí připravit podmínky pro realizaci nových produktů nebo nové produkty samotné, včetně marketingové podpory. Jedná se například o vybudování bezbariérových přístupů, kterých je nedostatek (viz kapitola 6.2, obr. 9). Důležité také je uvádět informace o bezbariérovosti při prezentaci produktů, protože ve velké řadě případů nejsou takové informace dostupné.

9 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zhodnocení prostorových aspektů vybraných forem cestovního ruchu v Čechách se zaměřením na seniorský cestovní ruch.

V souladu s cílem práce byla na začátku stanovena hypotéza o zvyšování se poptávky seniorů po cestovním ruchu v souvislosti s demografickým trendem stárnoucí populace. Stárnutí populace se potvrdilo na základě vývoje indexu stáří, který se neustále zvyšuje. Fakt, že senioři jako tržní segment neustále nabývají na významu, dokládá nejen odborná literatura z oblasti cestovního ruchu, která se studiu této skupiny obyvatel začíná věnovat, ale i odborné organizace v oblasti ČR. Příkladem může být uvedena agentura CzechTourism, která označuje cestování seniorů jako světový trend. Sociální cestovní ruch, do kterého jsou řazeni i senioři podporuje v projektu CALYPSO Evropská unie a hlásí se k němu i Česká republika.

Druhá hypotéza předpokládala, že na území Čech se nacházejí oblasti s potenciálem vhodným pro rozvoj seniorského cestovního ruchu. Hypotéza byla potvrzena v modelu celkového potenciálu, ve kterém byly vygenerovány oblasti s nejlepšími předpoklady.

Z provedených analýz vyplynulo, že alespoň průměrný potenciál pro rozvoj seniorského cestovního ruchu má velká část sledovaného území. Regiony, které mají nejlepší předpoklady zaměřit se na seniorský cestovní ruch a uspět tak na dnešním vysoce konkurenčním trhu, musí hledat diferenční výhody (specifika), které by je při tvorbě produktů odlišily od ostatních regionů a zapsaly se do mysli návštěvníků. Důležité je taktéž přizpůsobení komunikace cílové skupině a prezentace cílového místa jako „k seniorům přívětivého“, ovšem bez toho, aby se návštěvníci cítili jako staří.

Na vznikající situaci na trhu začínají reagovat některé podnikatelské subjekty přípravou produktů pro seniory. V současnosti se ve většině případů spíše jedná o určitá cenová zvýhodnění „klasických verzí“ produktů, než o produkty vytvářené pro seniory takřikajíc na míru. Senioři mají svá specifická přání a potřeby a pokud chtějí subjekty na straně nabídky cestovního ruchu uspět, musí neustále tyto požadavky zjišťovat a přizpůsobovat jim svou nabídku. Tvůrci produktů by měli přestat seniory vnímat podle starých zažitých stereotypů, ale přistupovat k nim jako ke skupině, která se chce aktivně zapojovat do života a má dostatečný fond volného času.

Další důležitou součástí nabídky pro seniory je odstraňování bariér a přizpůsobování se speciálním potřebám (např. ve stravování), které se může stát taktéž konkurenční výhodou. Někteří senioři mohou mít v pokročilém věku pohybové problémy a bariéry jim tak mohou znemožnit účast na CR. Odstraňováním bariér v přístupu k památkám, ale i v dopravě, ubytovacích zařízeních a dalších místech zároveň otvírá možnost zaměřit se na další segment na trhu - zdravotně hendikepované turisty.

Chtějí-li do budoucna regiony zůstat konkurenceschopné, musí neustále pracovat na svém rozvoji. Na úrovni regionů se o tento rozvoj můžou starat organizace destinačního managementu, které se ve spolupráci s místními podnikateli podílejí na tvorbě produktů. Nesmí být při tom zapomínáno na zájmové skupiny jako je místní obyvatelstvo a postupovat v souladu s principy udržitelného rozvoje.

10 SUMMARY

This paper deals with the spatial aspects of the selected forms of tourism in Bohemia.

The aim of diploma work was to evaluate the spatial aspects of spa and wellness tourism, cultural tourism and golf tourism with a view to senior tourism.

There were used two types of criteria for the spatial analysis of tourism potencial – existence of tourism resources (spas, sights, preserved nature areas) and existence of infrastructure (transport accessibility, accommodation and other adequate facilities). A spatial model was build to identify the zones with the greatest potential.

It was found that almost the whole Bohemia region has some resource potencial to develop the forms of tourism suitable for seniors. The potencial is territorially differentiated and concentrated, with some territories more attractive than others.

The shifts in the population and population ageing have implication for the tourism industry. Senior tourists already form 15 % of population in the Czech republic and it is estimated that this number will grow to 35 % in 2065.

Elderly people are better educated, have more money and demand high quality of the services. Their motivation to travel is above all sightseeing, relaxation and health. Elderly people also have more free time and they are willing to travel during low seasons.

Some entrepreneurs have already realised new rising situation (growth of the mature age market) and they offer products suitable for the seniors. The product is usually drawn as a Spa Break similar to classic commercial Spa Break with procedures, accommodation and boarding. It usually differ in length of stay, price and in addition it has check up with doctor.

People creating tourism product for seniors should consider that elderly people have more requirements. They seek new experiences and opportunities to socialise. There are opportunities to offer new activities such as Nordic Walking courses, „try days“ with golf or sightseeing tours or activities with learning componets. Tourism services providers should also think over possible disability issues according to higher age and make most places easy accessible and without barriers.

11 POUŽITÉ ZDROJE

ODBORNÁ LITERATURA

DOKOUPIL, J., MATUŠKOVÁ, A., et al. *Rozvojový potenciál Plzeňského kraje*. Plzeň: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 2005. 198s. ISBN 80-7043-429-5.

HAINING, R. *Spatial Data Analysis : Theory and Practice*. Cambridge : University Press, 2003. 424 s. ISBN 0 521 77437 3.

HESKOVÁ, M., et al. *Cestovní ruch : pro vyšší odborné a vysoké školy*. 1. vyd. Praha : Fortuna, 2006. 223 s. ISBN 80-7168-948-3.

CHARVÁT, K., KOCÁB, M., KONEČNÝ, M., KUBÍČEK, P. *Geografická data v informační společnosti*. Zdíby: VÚGTK, v.v.i., 2007. 269 s. ISBN 978-80-855881-28-8.

INDROVÁ, Jarmila, et al. *Cestovní ruch I*. 1. vyd. Příbram : Nakladatelství Oeconomica, 2004. 114 s. ISBN 80-245-0799-4.

IRA, V., Sustainable Development, Quality of Life and Tourism. *Recenzovaný sborník referátů z 10. mezinárodní konference na téma: Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství*. Tábor, 2005, s. 51-56.

KLUFOVÁ, R. *Cestovní ruch Třeboňska*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, 2003. 134 s. Dizertační práce.

KLUFOVÁ, R. *Základy demografie*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7394-125-3.

KOVAŘÍK, P. Marketing cestovního ruchu v regionech. *C.O.T. business*. 2009, 1, s. 56.

KUČEROVÁ, J. *Trvalo udržitelný rozvoj cestovního ruchu*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ekonomická fakulta, 1999. 83 s. ISBN 80-8055-307-6.

PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch : Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 448 s. ISBN 80-2390-152-4.

SMITH, M. J., GOODCHILD, M. F., LONGLEY, P. A. *Geospatial Analysis : A Comprehensive Guide to Principles, Techniques and Software Tools*. United States : Matador, c2007. 394 s. ISBN 1-905886-60-8.

TUČEK, J. *Geografické informační systémy : Principy a praxe*. Praha : Computer Press, 1998. 424 s. ISBN 80-7226-091-X.

ULRYCH, P. M. Čeští hosté v českých lázních. *C.O.T. business*. 2009, 6, s. 68-69.

VAJNER, M. Nebojte se golfu. *C.O.T. business*. 2009, č. 1, s. 33.

VYSTOUPIL, J, et al. *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 157 s. ISBN 80-239-7256-1.

ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

AVCIKURT, C. The Mature Age Market in Europe and its Influence on Tourism. *Tourism Review Magazine* [online]. 7.7.2009, [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports.657>>.

BÍNA, J. Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2002, 1, [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://74.125.77.132/search?q=cache:OTYcSwYwjrkJ:www.uur.cz/images/publikace/uur/2002/2002-01/01.pdf+potenci%C3%A1l+cestovn%C3%ADho+ruchu&cd=1&hl=en&ct=clnk&client=opera>>.

BŘEHOVSKÝ, M; JEDLIČKA, K. *Úvod do Geografických Informačních Systémů: Přednáškové texty* [online]. 1999 [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.gis.zcu.cz/studium/ugi/e-skripta/ugi.pdf>>.

Cestovní ruch pro všechny. C.O.T. business [online]. 1.4.2010, 4, [cit. 2010-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.cot.cz/index.php?page=200&jazyk=1&id=1040813956>>.

CZeCOT : turistický server České republiky [online]. c 2002-2010 [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czecot.com/cz/>>.

CzechTourism [online]. c2005-2010 [cit. 2010-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechtourism.cz/>>.

CzechTourism [online]. 2009 [cit. 2009-11-06]. Cestování seniorů. Dostupné z WWW: <http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/09_03_09_seniorsky_cr.pdf>.

CzechTourism [online]. 2009 [cit. 2009-11-06]. Světové trendy v cestovním ruchu. Dostupné z WWW: <<http://www.czechtourism.cz/statistiky-a-trendy/clanky-a-komentare/>>.

CzechTourism [online]. 2003 [cit. 2009-11-06]. Trendy cestovního ruchu v Evropě. Dostupné z WWW: <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>>.

Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-02-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/>>.

DVOŘÁKOVÁ, Š. Proč se soustředit na seniory?. *Strategie* [online]. 2007, 2, [cit. 2010-04-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=288902>>.

EurActiv [online]. 2009 [cit. 2010-04-19]. Nový program má podporovat znevýhodněné turisty. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/novy-program-ma-podporovat-znevychodnene-turisty-006870>>.

HALL, C. M., PAGE, S. J. *The Geography of Tourism and Recreation : Enviroment, Place and Space*. 3rd edition. Great Britain : Routledge, 2005. 456 s. Dostupný z WWW:<<http://books.google.cz/books?id=OzOrQ0ZaapAC&pg=PP1&dq=The+Geography+of+Tourism+and+Recreation#v=onepage&q=&f=false>>. ISBN 0-415-33560-4.

JANČO, M; BUREŠOVÁ, K; ŠEVCŮ, O . *Jak dobýt hrad: památky takřka bez bariér* [online]. Praha : Národní památkový ústav, 2007 [cit. 2010-02-26]. Dostupné z WWW: <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1202131305.upl&ANAME=bezbarier.pdf&MODNAME=gallery_file&ID=8930>.

JANČO, M; ŠEVCŮ, O . *Jak dobýt hrad: památky takřka bez bariér 2* [online]. Praha : Národní památkový ústav, 2009 [cit. 2010-02-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1265020616.upl&ANAME=bezbarier2.pdf>>.

KRÁLOVEC, V. *Modelování v GIS: Hledání vhodného umístění* [online]. Semestrální práce. Západočeská univerzita. Dostupné z WWW: <http://www.gis.zcu.cz/studium/apa/referaty/2006/Kralovec_HledaniVhodneLokality/>.

Laboratory of Geoinformatics and Geography [online]. 2000 [cit. 2010-02-25]. Panel-GI kompendium: Průvodce světem geoinformací a GIS. Dostupné z WWW: <http://lgc.geogr.muni.cz/projekty/panel_GI_rev.pdf>.

LEW, A. A., HALL, C. M., WILLIAMS, A. M. (eds.). *A Companion to Tourism*. 1st edition. [s.l.] : Blackwell Publishing Ltd, 2004. 640 s. Dostupný z WWW: <<http://books.google.cz/books?id=AfNDMLx5zNcC&printsec=frontcover&dq=A+companion+to+tourism#v=onepage&q=&f=false>>. ISBN 0-631-23564-7.

MASON, P. *Tourism Impacts, Planning and Management*. Oxford : Butterworth-Heinemann, 2003. 289 s. Dostupný z WWW: <<http://books.google.cz/books?id=U830rQVfTW0C&pg=RA1-PT131&dq=using+gis+in+tourism#v=onepage&q=using%20gis%20in%20tourism&f=true>>. ISBN 0 7506 5970X.

Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky [online]. [cit. 2010-03-16]. Tabulkové sestavy. Dostupné z WWW: <<http://monitoring.czechtourism.cz/tabs.php>>.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [online]. 2009 [cit. 2010-02-26]. Návštěvnost památek v krajích ČR v roce 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.niposmk.cz/wp-content/uploads/2009/03/navstevnost-pamatek-v-roce-2008.pdf>>.

Národní ústav odborného vzdělávání [online]. c2008 [cit. 2010-03-13]. Územně správní členění České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.nuov.cz/informace-o-uzemne-spravnim-cleneni-ceske-republiky>>.

OPPERMANN, M. (ed.). *Geography and Tourism Marketing*. 1st edition. New York : The Haworth Press, 1997. 186 s. Dostupný z WWW: <http://books.google.cz/books?id=AHDnzqQgiPUC&pg=PA1&lpg=PA1&dq=Geography+and+tourism+marketing&source=bl&ots=55miuAYBN-&sig=-lIQBg90IH4IGC7CXGJ45BJYE0&hl=cs&ei=WSn3StDlKYSMsAa_x-TlAQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CA4Q6AEwAA#v=onepage&q=&f=false>. ISBN 0-7890-0335-X.

PODĚBRADSKÝ, J. *Wellness v ČR* [online]. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2008 [cit. 2010-02-26]. Dostupné z WWW: <<http://ct.scentrum.cz/eknihovna/preview.php?id=154>>.

Prostorová analýza dat [online]. c2002 [cit. 2009-11-06].. Dostupné z WWW: <<http://gis.vsb.cz/pad/>>.

Průvodce po Česku [online]. 2008 [cit. 2010-03-28]. Dostupné z WWW: <http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pamatky/>.

Sdružení lázeňských míst ČR [online]. [cit. 2010-02-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.spas.cz/index.php>>.

SHOJAEE, D. *GIS Development* [online]. 2006 [cit. 2009-11-06]. Using GIS and Application for Tourism. Dostupné z WWW: <http://www.gisdevelopment.net/application/miscellaneous/me05_011pf.htm>.

STILLWELL, J., CLARKE, G. (eds.). *Applied GIS and Spatial Analysis*. Great Britain : Antony Rowe Ltd, c2004. 406 s. ISBN 10 0-470-84409-4.

TCHOLEV, I; VODENSKA, M. *International Conference on Cartography and GIS* [online]. 2006 [cit. 2009-11-06]. Spatial Analysis of the Tourism Potential in Bourgas District. Dostupné z WWW: <http://www.datamap-bg.com/conference_cd/pdf/P1_316_Tcholeev_Vodenska.pdf>.

LIU, T. V. (ed.). *Tourism Management*. New York : Nova Science Publishers, Inc., c2006. 225 s. Dostupný z WWW: <<http://books.google.cz/books?id=TLNxWSF4gm4C&pg=PA74&dq=using+gis+in+tourism#v=onepage&q=using%20gis%20in%20tourism&f=false>>. ISBN 1-60021-058-9.

CONRADY, R., BUCK, M. (eds.) *Trends and Issues in Global Tourism*. Berlin : Springer, 2007. 235 s. Dostupný z WWW: <<http://books.google.cz/books?id=C9Qbj0RzVMcC&pg=PT28&dq=senior+tourism&cd=1#v=onepage&q=senior%20tourism&f=false>>. ISBN 978-3-540-70831-5.

Udržitelný cestovní ruch [online]. 2007 [cit. 2009-11-06]. Trvale udržitelný rozvoj a Agenda 21 . Dostupné z WWW: <http://ucr.uhk.cz/page.aspx?page_id=8>.

URHAUSEN, J. Eurostat Report: Tourism in Europe – Does Age Matter? *Tourism Review Magazine* [online]. 2009, [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports.657>>.

Wikipedie: Otevřená encyklopedie [online]. 2010 [cit. 2010-03-13]. Čechy. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Čechy>>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CR – cestovní ruch

ČSÚ – Český statistický úřad

GIS – geografické informační systémy

HUZ – hromadné ubytovací zařízení

ZU – index zatíženosti území rekreačním využíváním

CHKO – chráněná krajinná oblast

NP – národní park

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Možnosti využití geografických informačních systémů

Tabulka 2: Procentuální zastoupení obyvatel ve věku 65+ v roce 2008

Tabulka 3: Váhy proměnných

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Navštívený region během pobytu v ČR – cizinci

Graf 2: Převažující důvod návštěvy

Graf 3: Nejoblíbenější aktivity

Graf 4: Využitý dopravní prostředek

Graf 5: Využitý typ ubytování

Graf 6: S kým cestuje

Graf 7: Využité informační zdroje

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vymezené území

Obrázek 2: Turisticko-rekreační funkce území

Obrázek 3: Turisticko-rekreační zatížení území

Obrázek 4: Index stáří v roce 2008

Obrázek 5: Index vývoje IS 2008/1999

Obrázek 6: Lázně v Čechách

Obrázek 7: Wellness v Čechách

Obrázek 8: Památky v Čechách

Obrázek 9: Bezbariérovost památek

Obrázek 10: Golf v Čechách

Obrázek 11: Lokalizační podmínky

Obrázek 12: Realizační podmínky

Obrázek 13: Celkový potenciál

Obrázek 14: Celkový potenciál – Weighted Overlay

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Čechy po roce 1920

Příloha 2: Územní členění České republiky

Příloha 3: Turistické regiony

Příloha 4: Turistické oblasti

Příloha 5: Projekce obyvatelstva v krajích do roku 2065 – věkové skupiny v %

Příloha 6: Projekce obyvatelstva v krajích do roku 2065 – ukazatele věkového složení

Příloha 7: Podíl seniorů na zájezdech

Příloha 8: Indikační zaměření lázní

PŘÍLOHY

Příloha 1: Čechy po roce 1920

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Čechy_po_roce_1920_na_mapě_Česka.png

Příloha 2: Územní členění České republiky

Územní členění České republiky

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/6200539D4E/\\$File/412304m1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/6200539D4E/$File/412304m1.pdf)

Příloha 3: Turistické regiony

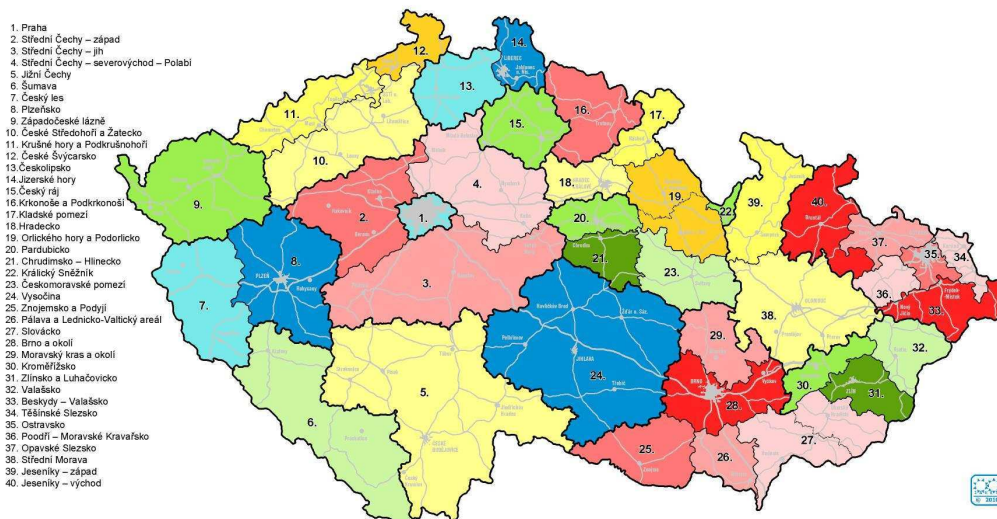
Turistické regiony České republiky

Zdroj: http://www.czechtourism.cz/files/kov/29_01_10_mapa_turistickych_regionu_cr.jpg

Příloha 4: Turistické oblasti

Turistické oblasti České republiky

Zdroj: http://www.czechtourism.cz/files/kov/11_02_10_mapa_turisticke_oblasti_cr.jpg

Příloha 5: Projekce obyvatelstva v krajích do roku 2065 – věkové skupiny v %

Tab. 5: Zastoupení věkových skupin (k 1. 1.), v %

	0-14 let			15-64 let			65 a více let		
	2009*	2035	2066	2009*	2035	2066	2009*	2035	2066
Hlavní město Praha	12,2	10,3	10,8	72,0	62,0	51,2	15,8	27,8	38,0
Středočeský kraj	14,9	12,8	12,6	70,8	62,4	54,2	14,2	24,8	33,2
Jihočeský kraj	14,4	12,7	12,2	70,8	61,1	52,7	14,8	26,2	35,1
Plzeňský kraj	13,8	12,4	12,2	70,9	61,4	52,9	15,2	26,2	35,0
Karlovarský kraj	14,6	12,7	12,3	71,8	61,8	53,3	13,7	25,5	34,4
Ústecký kraj	15,2	13,6	13,2	71,5	62,5	54,7	13,3	24,0	32,2
Liberecký kraj	14,8	13,3	13,0	71,4	61,7	53,4	13,9	25,0	33,5
Královéhradecký kraj	14,3	12,9	12,7	70,0	60,7	52,6	15,7	26,4	34,7
Pardubický kraj	14,6	13,2	12,9	70,3	61,5	52,7	15,1	25,3	34,4
Vysočina	14,5	13,2	12,8	70,3	61,1	52,2	15,2	25,7	35,0
Jihomoravský kraj	13,8	12,7	12,7	70,6	61,2	52,7	15,5	26,1	34,6
Olomoucký kraj	14,1	12,6	12,2	70,7	61,2	52,3	15,1	26,2	35,5
Zlínský kraj	14,0	12,4	11,9	70,6	61,1	51,9	15,5	26,5	36,2
Moravskoslezský kraj	14,3	12,9	12,4	71,2	61,1	52,8	14,5	26,0	34,8

* reálné definitivní údaje

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/A8002F1156/\\$File/402110u.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/A8002F1156/$File/402110u.pdf)

Příloha 6: Projekce obyvatelstva v krajích do roku 2065 – ukazatele věkového složení

Tab. 6: Ukazatele očekávaného věkového složení (k 1. 1.)

	Průměrný věk			Index stáří			Index ekonomického zatížení		
	2009*	2035	2066	2009*	2035	2066	2009*	2035	2066
Hlavní město Praha	41,6	49,2	53,2	130	270	354	49	75	116
Středočeský kraj	40,0	46,5	49,9	96	194	264	54	75	103
Jihočeský kraj	40,5	47,1	50,7	103	207	286	55	78	108
Plzeňský kraj	40,8	47,3	50,8	110	212	287	54	77	108
Karlovarský kraj	39,8	46,7	50,5	94	200	280	53	77	106
Ústecký kraj	39,6	45,8	49,1	88	177	245	53	75	101
Liberecký kraj	40,0	46,4	49,7	94	188	257	54	77	106
Královéhradecký kraj	40,9	47,1	50,4	110	204	272	57	80	110
Pardubický kraj	40,4	46,6	50,1	104	192	267	56	77	109
Vysočina	40,3	46,6	50,3	104	194	274	57	79	111
Jihomoravský kraj	40,8	47,1	50,4	112	206	273	55	78	109
Olomoucký kraj	40,5	47,2	51,0	107	208	292	55	78	110
Zlínský kraj	40,7	47,4	51,3	111	214	304	56	78	112
Moravskoslezský kraj	40,2	46,9	50,5	101	201	280	55	79	108

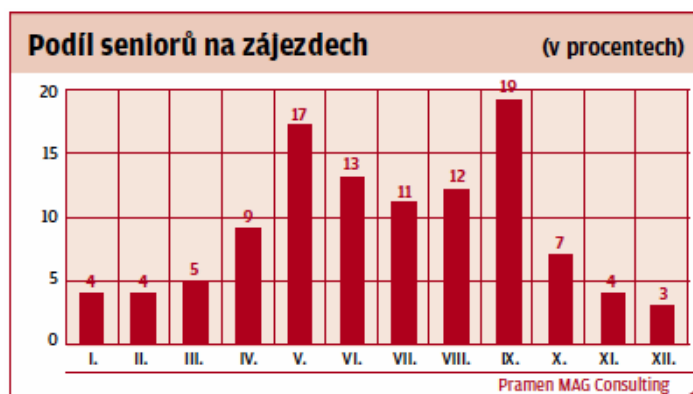
* reálné definitivní údaje

Pozn.: index stáří = počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0-14 let

index ekonomického zatížení = počet osob ve věku 65 a více let a osob ve věku 0-19 let na 100 osob ve věku 20-64 let

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/A8002F1156/\\$File/402110u.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/A8002F1156/$File/402110u.pdf)

Příloha 7: Podíl seniorů na zájezdech

Zdroj: <http://www.e15.cz/byznys/obchod-a-sluzby/podzimni-zajezdy-letos-skoupi-seniori>

Příloha 8: Indikační zaměření lázní

INDIKACE

strana	Indikace dle oficiálního indikačního seznamu vydaného vyhláškou Ministerstva zdravotnictví 58/1997 sb.										
	onkologická onemocnění	nemoci oběhového ústř. srdce a cév	nemoci trávicího ústrojí	poruchy metabolismu	nemoci dýchacího ústrojí	nemoci neurologické	nemoci pohybového ústrojí	nemoci močových cest	duševní poruchy	kožní nemoci	gynekologická onemocnění
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Bechyně 52							x			x	
Bludov 53				o	o		xo	o			
Darkov-Karviná 62		x				x	x			x	
Františkovy Lázně 26	x	x					x				xo
Hodonín 73		x				x	x				
Jáchymov 30						x	x				
Janské Lázně 42	o				o	xo	xo			xo	
Jeseník 57		x		xo	xo				xo	xo	x
Karlova Studánka 60	x	x			x						
Karlovy Vary 8	x		xo	xo			x				
Kláštepec nad Ohří 35											
Klimkovice 64		o				xo	xo				xo
Konstantinovy Lázně 34		x					x				
Kostelec u Zlína 66							x			x	
Lázně Bělohrad 44						xo	xo			xo	
Lázně Bohdaneč 46							x				
Lázně Kundratice 40						x	x				
Lázně Kynžvart 33					o					o	
Lázně Libverda 41		x				x	x		x		
Lázně Toušeň 39							x				
Lednice 74											
Lipová-lázně 54				x			x			xo	
Luhačovice 67	x		x	xo	xo		x				
Mariánské Lázně 19	x			x	xo	x	xo	xo			xo
Mšené-lázně 38						x	x				
Ostrožská Nová Ves 72							x			x	
Poděbrady 47		xo		xo			xo				
Teplice nad Bečvou 65		xo								o	
Teplice 36		x				xo	xo				
Třeboň 50						x	x				
Velichovky 45						x	x				
Velké Losiny 56					o	xo	o				

x - Indikační seznam pro lázeňskou péči o dospělé o - Indikační seznam pro lázeňskou péči o děti a dorost

Zdroj: http://www.czechtourism.cz/files/lazenstvi/lazne_2008_cj.pdf